

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Bc. Martina Musilová

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra soukromého práva

Postmortální ochrana osobnosti

Diplomová práce

The post-mortem personality rights protection

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

prof. JUDr. Vladimír Plecítý CSc.

AUTOR PRÁCE

Bc. Martina MUSILOVÁ

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Ve Vraném, dne 11. 3. 2022

Bc. Martina MUSILOVÁ

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla upřímně poděkovat panu prof. JUDr. Vladimíru Plecitému CSc. za vedení mé diplomové práce a především za mimořádnou ochotu a vstřícnost při poskytování cenných rad. Poděkování také patří mému manželovi a celé mé rodině za trpělivost a podporu.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá postmortální ochranou osobnosti v soukromém právu zejména z hlediska zakotvení v občanské zákoníku. Na začátku uvádí prameny postmortální ochrany osobnosti a stručně se zmiňuje o její zahraniční úpravě a historii. Zaměřuje se na teoretické vymezení základních pojmů v souvislosti s posmrtnou ochranou osobnosti, prostředky ochrany práv osobnosti a také nároky z nich vyplývající. Důraz je kladen na soukromoprávní aspekty ochrany. Následně, provádí jejich analýzu s ohledem na úpravu v soukromoprávním, či částečně i ve veřejnoprávním právu. Tato práce danou problematiku představuje i v dalších zákonech, jako jsou zákon o zdravotních službách, zákon o pohřbívání. Závěrečná část se věnuje tzv. digitální smrti.

KLÍČOVÁ SLOVA

lidská práva * ochrana osobnosti * postmortální ochrana * právo na vydání ostatků * právo volby pohřbu * nemajetková újma * následky smrti * souhlas s pitvou * nakládání s lidským tělem * digitální smrt

ANNOTATION

This master thesis deals with the topic of protection of post-mortem personality rights in private law, especially in terms of the Civil Code. At the beginning, the master thesis gives some insight into the origin of protection of post-mortem personality rights, briefly touches upon regulations in related laws of foreign countries and provides certain historic background. Moreover, it focuses on the theoretical definition of basic terms in connection with post-mortem personality protection, legal means and claims entailed. The emphasis is put on the private-law aspects of protection. The thesis subsequently analyses the sources on which protection of post-mortem personality rights is built in private law, partially in public law as well. Additionally, the diploma thesis presents this issue from the view of different acts, such as the Health Service Act and the Funeral Services Act. The final part is focused on the subject of so-called digital death.

KEY WORDS

human rights * protection of personality * post-mortem protection * right to remains * right to decide on the form of funeral * non-material damage * death consequences * consent to autopsy * treatment of human body * digital death

Seznam použitých zkratk

ABGB	rakouský Všeobecný občanský zákoník (1811)
AUTZ	Zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon ve znění pozdějších předpisů
BGB	německý Bürgerliches Gesetzbuch (1900)
Č.j.	Číslo jednací
ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
FB	Facebook
GDPR	Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2016/679
KS	Krajský soud
Listina EU	Listina základních práv Evropské unie
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 a Listina základních práv a svobod
NS	Nejvyšší soud
Občz 1964	Zákon č. 40/1964 Občanský zákoník
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník
SD EU	Soudní dvůr Evropské unie
sp. zn.	Spisová značka
ÚS	Ústavní soud
TČ	Trestný čin
TrspZ	Zákon č. 285/2002 Sb. Transplantační zákon
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TZ	Trestní zákoník
URL	Uniform Resource Locator (jednotná adresa zdroje)
ÚOOÚ	Úřad pro ochranu osobních údajů
ÚLPB	Úmluva o lidských právech a biomedicíně
ZPoh	Zákon č. 256/2001 Sb. Zákon o pohřebnictví a o změně některých zákonů
ZVH	Zákon č. 122/2004 Sb. o válečných hrobech a pietních místech
ZZS	Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

OBSAH

ÚVOD	8
1 Seznam pojmů	11
1.1 Vymezení pojmu osobnost.....	11
1.2 Vymezení pojmu smrt	12
2 Historický exkurz	14
3 Právní Prameny	16
3.1 Postmortální ochrana v kontextu Ústavy.....	16
3.2 Povaha postmortální ochrany v kontextu práva	17
3.3 Mezinárodní právní úprava	20
4 Význam postmortální ochrany	21
5 Trvání postmortální ochrany.....	24
5.1 Vznik.....	24
5.2 Zánik.....	25
6 Předmět postmortální ochrany	26
6.1 Chráněné hodnoty	26
6.2 Lékařské tajemství a dříve vyslovená přání	28
6.3 Zákonné licence	30
7 Nakládání s částmi lidského těla	33
8 Právo volby pohřbu	35
9 Problematika pitev.....	39
9.1 Druhy pitev	40
10 Právo na vydání ostatků.....	43
11 Nároky z postmortální ochrany.....	45
12 Výstava mrtvých těl – Bodies	48

13	Vybrané oblasti postmortální ochrany v jiných zákonech	49
13.1	Zákon o pohřbnictví	50
13.2	Zákon o válečných hrobech a pietních místech	51
13.3	Zákon o zpřístupnění svazků StB	52
13.4	Zákon o ochraně osobních údajů.....	53
13.5	Trestný čin hanobení lidských ostatků	54
14	Problematika „Digitální“ smrti	55
ZÁVĚR.....		58
Seznam použité literatury.....		61

ÚVOD

„Žít, na to jsou všichni připraveni. Ale stát se pánem své smrti, to není jen tak.“

Albert Camuse

Problematika postmortální ochrany mne zaujala v prvním ročníku magisterského studia při studiu občanského práva II. Mé vědomí oslovila vzpomínka na tragickou rodinnou událost, kdy došlo k náhlému úmrtí mého otce a tíživé situaci, kterou nikdo neočekával a lze konstatovat, že si nikdo z členů rodiny tuto situaci nepředstavil. Žal a šok který bylo nutné překonat a nahradit logičností a praktickým přístupem k řešení situace ustupoval velice pomalu. Schopnost překonat bolest logickou úvahou a postupem byla překonána nutností a společenským tlakem. S odstupem času lze konstatovat, že jsem nebyla znalá svých práv a povinnostmi, které jsou spojeny s právními úkony, jež následují v dané situaci. Jelikož jednání pod vlivem šoku ze ztráty blízkého člověka nevede k racionálnímu uvažování, lze si jen těžko představit, jak bolestivé je pro člověka přistoupit k racionálnímu uvažování a logickému řešení situace. Laickou veřejností jsou lidská práva zpravidla přijímána, ale ne u všech je to automatický proces. Ve své práci se zabývám problematikou postmortální (neboli pietní) ochrany osobnosti především z pohledu soukromého práva. Účinnost platného občanského zákoníku dala vznik novým otázkám, stejně jako problémům ve spojitosti s veřejnoprávní regulací. Významnou změnou v platném zákonu č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku je to, že si může člověk určit, jak bude po smrti naloženo s jeho tělem (§ 113 OZ), má právo volby pohřbu (§ 114 OZ) a v neposlední řadě nelze nezmínit právo na vydání ostatků (§ 92 OZ).

V českém právním řádu není uvedené téma upraveno pouze v občanském zákoníku. Například v zákonu o pohřbnictví, zákonu o zdravotních službách, transplantačním zákonu, tiskovém zákonu aj. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v mnoha ustanoveních na tyto zákony výslovně odvolává. Pieta zemřelého je dokonce chráněna i skrze trestněprávní ochranu, neboť trestní zákoník obsahuje několik skutkových podstat. Jako příklad lze uvést trestný čin pomluvy podle § 184 Trz, trestný čin výtržnictví podle § 358 TrZ, nebo trestný čin hanobení lidských ostatků podle § 359 TrZ. Ochranu osobnosti po smrti lze dělit

na postmortální ochranu osobnosti a ostatní instituty sloužící k ochraně piety zemřelého. Např. není-li respektováno právo člověka rozhodnout o podobě svého pohřbu, může tím být zasaženo rovněž do jeho piety, a vzniká tak postmortální nárok ve smyslu § 82 odst. 2 OZ. Stěžejním institutem soukromoprávní ochrany piety zemřelého je tudíž postmortální ochrana, jenž je zcela možné považovat za souhrnný název pro označení několika právních institutů.

Jak už název napovídá, cílem diplomové práce je definovat a postupně zařadit zvolené prostředky posmrtné ochrany osobnosti do příslušných oblastí a začlenit do rozhodovací praxe při uplatnění ochrany.

Neklade si za cíl nalezení konečného řešení problému postmortální ochrany, ale postihnout v maximální možné sféře tuto oblast a vytvořit ucelený náhled dané problematiky v návaznosti na platnou judikaturu.

Vlastní práce je kromě povinných oddílů jako obsah, úvod, závěr aj. členěna do 14 významově klíčových celků. Úvodní kapitoly této práce se věnují vymezení důležitých pojmů souvisejících s uvedenou tematikou. Druhá část práce se v dílčích částech zaměřuje na předmět postmortální ochrany jako jsou její chráněné hodnoty, lékařské tajemství, dříve vyslovená přání a v neposlední řadě zákonné licence. Ve třetí části je řešeno téma trvání postmortální ochrany, její vznik a zánik. A v neposlední řadě je v závěrečném bloku řešeno téma vzniklé v souvislosti s rozmachem digitální komunikace a sociálních sítí v prostředí internetu. Tento blok klade důraz na určité problematické záležitosti postmortální ochrany osobnosti v digitálním světě. Obsahově se věnuje otázce tzv. digitální smrti.

S ohledem na rozsah práce a hmotněprávní těžiště jejího zaměření nejsou zde do hloubky řešeny procesní aspekty práce (vlastnické právo, právo na reprodukci), ale zevrubně jsou zde řešeny nároky z postmortální ochrany, právo na vydání ostatků a ochrana osobních údajů.

Tato práce by měla především být přínosem pro právní praxi jako souhrnný výklad postmortální ochrany osobnosti a nabídnout možnost získání povědomí o dané problematice. Určitá pozornost je také zaměřena na zákonném ukotvení

postmortální ochrany osobnosti se záměrem *de lege lata* a celkového rozboru směrem ke změně a možnostech účelu *de lege ferenda*.

Nutným předpokladem k vytvoření této práce byla analýza odborné literatury a právních norem týkajících se dané problematiky, nejenom v právu soukromém, ale i veřejném. Bylo potřebné prostudovat a seznámit se s komentáři, které byly vydány k dané problematice. Hlubším zhodnocením problematiky vyvstala také potřeba seznámení se se zhodnocením zahraniční úpravy judikatury k danému tématu.

Z vnitřních zdrojů byla využita česká judikatura, na jejíž základě je možné provést vlastní analýzu. V diplomové práci je pracováno se zákony dle přiloženého Seznamu použitých zkratk.

Jako zdroj informací bylo čerpáno z komentářů k současně účinnému OZ, knižní publikace, články odborných časopisů, judikatury české a určitou měrou z judikatury zahraniční a rovněž z právních předpisů.

Mezi metody, které byly využity ke zpracování práce, lze jmenovat deskripci, komparaci a analýzu. Pojednává se zejména o deskripci dalších institutů s ní souvisejících, komparaci s předešlým a analýzu některých nových přístupů v občanském právu.

1 Seznam pojmů

1.1 Vymezení pojmu osobnost

Pro účel této práce je důležité vymežit slovo osobnost. Tento termín není právním pojmem, ale je užíván spíše v obecné mluvě. Veřejnost tento výraz vnímá především ve spojitosti s osobami mediálně známými, úspěšnými, slavnými. V historických vědách vystupuje téma osobnost jako úloha jedince v dějinách lidské společnosti. Podle historického materialismu je osobnost vynikající jedinec, ale jednotlivé *osobnosti* dějiny netvoří, nýbrž podle svých způsobilostí (k nimž vedle politického nadání patří i příslušné motivy a rysy, jako je např. osobní odvaha, rozhodnost, zásadovost atd.) se na tvorbě dějin s větší či menší mírou zásluh podílejí.¹

Zejména je třeba být se na pozoru při uvedení tohoto termínu z právního hlediska. Vždy, když zmiňujeme právní osobnost je tím myšlena způsobilost mít práva a povinnosti v mezích právního řádu viz. trestní řád. Avšak osobnost, jak je charakterizována v této práci, je objektem soukromoprávní ochrany.

V objektivním smyslu lze vymežit všeobecné osobnostní právo jako:

„Souhrn stejnorodých (homogenních) právních norem, které upravují právo, resp. jednotlivá dílčí práva, jejichž předmětem je osobnost fyzické osoby jako celek, resp. jednotlivé hodnoty tvořící součásti celkové fyzické a morální integrity osobnosti každé fyzické osoby jako individuality a suveréna a jejichž subjekty mají vůči ostatním subjektům (fyzickým či právnickým osobám) rovné právní postavení a zásadní autonomii vůle“².

Navíc se jedná rovněž o soubor právních norem, které upravují právo, jejímž předmětem je osobnost fyzické osoby jako celek a jejíž subjekty mají vůči ostatním subjektům rovné postavení. Je všeobecným a osobnostním právem proto, že patří

¹ *Sociologická Encyklopedie*, Sociologický ústav AV ČR, V.V.I. [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Osobnost>.

² KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6, s. 57.

nerozlučně každé fyzické osobě jako individualitě (rys všeobecnosti) a dále, že jeho předmětem jsou nehmotné hodnoty lidské osobnosti v jejím celku. Všeobecné osobnostní právo je nutné odlišovat od zvláštních osobnostních práv v objektivním smyslu, které vznikají právě duševní tvůrčí činností v oblastech společenského života upravených zvláštními zákony, a to např. autorským zákonem, zahrnující výsledky tvůrčí duševní činnosti občanů, kteří jsou této tvůrčí duševní činnosti schopni. Předmětem všeobecného osobnostního práva jsou jednotlivé hodnoty lidské osobnosti, předmětem zvláštních osobnostních práv jsou pouze takové osobnosti, které učinily výsledek zvláštní tvůrčí činnosti (literární, umělecké dílo, vynález, patent, užitný vzor). Proto vznik těchto práv je vázán jen na výsledek takovéto tvůrčí činnosti.

Postmortální ochranu osobnosti lze vymezit několika způsoby. Například dle předmětu jako právní normy, zásluhou, kterých je památka zemřelého člověka chráněna, tj. objektivní hledisko. Za subjektivní hledisko lze považovat právo osob blízkých zemřelému domáhat se ochrany před neoprávněnými zásahy do piety zemřelého. Avšak k tomu, aby byl člověk prohlášen za mrtvého je ale třeba, aby u něho nastala smrt neboli konec života člověka. Česká republika nemá smrt přímo definovanou v právním řádu, ale tento pojem je vymezen v ustanovení § 2 písm. e) zákona č. 285/2002 Sb. o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (dále jen transplantáční zákon). Z právního hlediska smrtí člověka a jeho prohlášením za mrtvého zaniká jeho právní osobnost. Tento pojem bude podrobněji rozveden v následujícím textu.

1.2 Vymezení pojmu smrt

Smrt (latinsky exitus) je v již shora zmiňovaném TrspZ obecně definována jako „*nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu*“.³ V minulosti byla po dlouhou dobu smrt spojována se zastavením činnosti srdce a plic, ale postupně se, spolu s pokrokem v lékařské vědě, hledisko smrti vyvíjelo. Jak bylo již podotknuto, definice v TrspZ je určena

³ Srov. § 2 písm. e) Zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích a orgánů a o změně některých zákonů, Transplantáční zákon. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7. 3. 2022].

zejména pro tento zákon, a ne pro uplatnění pro veškerý právní řád. Dále je v TrspZ § 10 odst. 3 stanoveno, že „*smrt se zjišťuje prokázáním nevratné zástavy krevního oběhu, nebo nevratnou ztrátou funkce celého mozku, včetně mozkového kmene v případech, kdy jsou funkce dýchání nebo krevního oběhu udržovány uměle (smrt mozku).*“⁴ Konstatovat smrt je oprávněn pouze lékař, a to dokonce i v případech, kdy je to zjevné⁵ a jako následný krok je povinen vyplnit List o prohlídce zemřelého.⁶

Vyhláška č. 19/1988⁷, která platila 25 let a týkala se postupu při úmrtí byla nahrazena zákonem o zdravotních službách s účinností od 1. dubna 2012. Ve většině případů lze smrt prokázat obvyklým způsobem. Najdou se ovšem výjimky a tyto se musí řešit nestandardním postupem, a to tím, že bude člověk soudem prohlášen za mrtvého. Jedná se primárně o situace, kdy se smrt nejeví jako jistá a ve druhém případě jako pochybná. Domněnka smrti více lidí je také zakomponována do OZ, respektive do § 27, kdy se jedná o 2 a více osob, které zemřely současně. Pro potřeby použití této právní domněnky, musí být splněny dva předpoklady. Tím prvním je, že nevíme, která osoba zemřela jako první (například v případě letecké havárie). Druhým předpokladem je forma stávajícího právního následku.

Významným činitelem souvisejícím se smrtí je i samotné místo smrti. Zákonná úprava diferencuje případy, kdy bylo tělo zemřelého nalezeno a kdy se nalézt tělo nepodařilo. U většiny případů se místo smrti ztotožňuje s místem nálezů těla a lze je snadno určit, ale vyskytnou se i situace, kdy nelze s určitostí stanovit tato místa. Jde především o nezejistitelné skutečnosti, například pokud osoba jede ve vlaku a během této cesty zemře. Zákonodárce začlenil do OZ právního řádu domněnku místa smrti, a to do odst. 1 § 28 OZ. Tento paragraf se týká těch případů, kdy se tělo zemřelého našlo. V případě, že se tělo nenajde, je pak soudní cestou člověk

⁴ *Občanský zákoník: Komentář*, Svazek I, (§ 1-654), Právní stav komentáře ke dni 1.1.2020. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7. 3. 2022].

⁵ Srov. § 84 odst. 1, 2 Zákona č. 372/2011 Sb, o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování v posledním znění.

⁶ Podmínky vyplnění jsou stanoveny Vyhláškou o Listu o prohlídce zemřelého.

⁷ Vyhláška č. 19/1988 Ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky ze dne 9. listopadu 1987 o postupu při úmrtí a o pohřebnictví.

prohlášen za mrtvého a v souladu s odst. 2 § 28 OZ je místem úmrtí stanoven poslední zaznamenané místo za živa.

Pro další upřesnění terminologie v této diplomové práci se považuje za nutné ujasnit výraz jako jsou lidské pozůstatky a ostatky. Doposud se hovořilo o tělu zemřelého, ale jsou známy i případy, kdy se naleznou jen lidské ostatky. V souladu s definicemi v PohřZ, pozůstatky jsou „*mrtvé tělo, nebo jeho část až do okamžiku, kdy dochází k pohřbení, zatímco v momentě, kdy jsou tyto pohřbeny, hovoří zákon již o ostatcích*“.⁸

2 Historický exkurz

V Evropě se stala základním mezníkem ve formulaci, vyhlášení a uzákonění práv a svobod člověka a občana proslulá francouzská Deklarace lidských a občanských práv z r. 1789.⁹ Tato Deklarace položila základy práv související s osobní integritou a osobním životem. Francouzské právo bylo obsáhle studováno za účelem pochopení a dosažení schopnosti jeho aplikace. Prestiž francouzského právního studia donutila mnoho právníků odcestovat za účelem studia práva do Paříže.¹⁰

„*Slávu, že mají nejstarší a v některých částech dodnes platnou kodifikaci občanského práva, musíme přiznat Rakušanům.*“¹¹ V rakouském Všeobecném občanském zákoníku (ABGB) z roku 1811 bylo zakotveno všeobecné osobnostní právo jako právo vrozené. V ustanovení § 16 se hovoří, že člověka je nutno považovat za osobu, když má každý člověk vrozená, již rozumem poznatelná práva.¹² Kromě toho definoval mrtvolu jako pokračující osobnost a odebral ji z právních vztahů, pokud existovala jako tělo určité osoby.

⁸ § 2 písm. e) Zákon č. 256/2001 Sb., zákon o pohřebnictví.

⁹ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6, s. 42.

¹⁰ HATTENHAUER, Hans. *Evropské dějiny práva*, Praha: C.H. Beck, 1998. ISBN 80-7179-056-7, s. 488.

¹¹ HATTENHAUER, Hans. *Evropské dějiny práva*, Praha: C.H. Beck, 1998. ISBN 80-7179-056-7, s. 436.

¹² § 16 Všeobecný zákoník občanský ze dne 1. 6. 1811.

V roce 1811 byl vypracován návrh Všeobecného občanského zákoníku, kde Franz von Ziegler ve svém „Přirozeném soukromém právu“ rozvinul Martiniho teorii:

„Všechna sebezvládnutější práva jsou ostatně jako rozumem udělená oprávnění nutně v nejužší souvislosti, díky které mohou být ze sebe navzájem odvozena a převedena na první, nejvyšší právo. Nazýváme jej právem prvotním. Tím je právo osobnosti, tj. právo hájit důstojnost rozumné, svobodně jednajících bytostí neboli také právo zákonné svobody...“¹³

Tento zákoník je stále aktuální, protože dodržuje vždy zásadu soukromé autonomie a doposud v něm nebyly zahrnuty normy ústavního práva.

V Českých zemích zůstal po r. 1918 platný Všeobecný občanský zákoník v souladu s recepčním zákonem.¹⁴ V roce 1951 byl nahrazen československým občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb. Bohužel tento zákoník svým obsahem však neodpovídal požadavkům demokratické společnosti. V totalitním režimu často docházelo k porušování práv a svobod občanů, týkající se i osobnostních práv. Větší důraz na osobnostní práva byl položen v občanském zákoníku z roku 1964. Tento zákon u nás poprvé zakotvil obecnou (generální) úpravu všeobecného osobnostního práva jako jednotného práva a v jeho rámci úpravu jednotlivých osobnostních práv v určitém celku včetně úpravy jednotlivých základních prostředků ochrany. Tato úprava představovala ve své době nesporný krok vpřed.¹⁵ Především ustanovení § 11-16, jež se týkala ochrany osobnosti. V § 15 byla poprvé zmiňována postmortální ochrana osobnosti, což lze hodnotit pozitivně. V § 22 bylo upraveno právo na jméno, zatímco právo na osobní písemnosti a podobizny bylo upraveno v § 95 a § 96 zákona č. 115/1953 Sb., zákon autorský.¹⁶

¹³ HATTENHAUER, Hans. *Evropejské dějiny práva*, Praha: C.H. Beck, 1998. ISBN 80-7179-056-7, s. 437.

¹⁴ Zákon č. 141/1950 Sb., *občanský zákoník*, § 19 odst. 1. v posledním znění.

¹⁵ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6, s. 53.

¹⁶ KNAP, Karel a Jiří ŠVESTKA. *Ochrana osobnosti v československém občanském právu*. 1. vydání, Praha: Orbis, 1969, s.34.

Po listopadu roku 1989 došlo v tehdejším Československu k zásadním změnám ve společnosti, jež ovlivnily právní řád jeho výklad a použití práva. Tato událost se významně dotkla i ochrany osobnostních práv, a to tím že byly položeny základy právního státu, demokracie, ochrany základních práv a svobod a tržního hospodářství. Nelze opomenout, že s ohledem na politické a právní prostředí nově se utvářející společnosti byla ochrana osobnosti uplatňována malou měrou. Urážky na cti a méně případů tiskových sporů byly tehdy řešeny v soudní praxi. Ani obsáhlá novela OZ provedená zákonem č. 131/182 Sb. nepomohla k tomu, aby za zásah do osobnostních práv byla obdržena i peněžitá satisfakce, ne pouze morální.

3 Právní Prameny

3.1 Postmortální ochrana v kontextu Ústavy

V preambuli Ústavy ČR je lidská důstojnost deklarována jako nedotknutelná hodnota, která stojí v základu ústavního pořádku České republiky. *„Ústava České republiky, tj. ústavní zákon č. 1/1993 Sb. prohlašuje ve svém čl. 1 Českou republiku za svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založen na úctě k právům a svobodě člověka a občana.“*¹⁷

Kromě toho, úcta k právům a svobodě člověka a občana je blíže uvedena v navazující Listině základních práv a svobod (v ústavním zákoně č. 2/1993 Sb.), kde je konkretizována následným výčtem. LZPS tvoří svým pojetím i ústavní základ soukromoprávní, zejména upravuje všeobecné osobnostní právo a zvláštní osobnostní právo (právo z duševního vlastnictví). Osobnostního práva se týkají obecné články, které upravují základní práva a svobody. V Listině základních práv a svobod jsou to zejména články 1, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16. Článek 10 je nejvýznamnější pro institut ochrany osobnosti, neboť zaručuje všem právo na

¹⁷ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6, s. 15.

ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním, nebo zneužíváním údajů o své osobě.¹⁸

Od 1. června 2002 platí podle čl. 10 Ústavy, že součástí českého právního řádu jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k nimž dal Parlament souhlas a s jimiž je Česká republika vázána. Jsou to především Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966) (vyhláška MZV č. 120/1976 Sb.), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP50) sděl. č. 209/1992 Sb.), včetně Protokolů (ratifikována a vyhlášena), Evropská Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicíně), (sděl. č. 96/2001 Sb. m.s.), včetně Dodatkového protokolu o zákazu klonování lidských bytostí (sdělení č. 97/2001 Sb. m. s.), Úmluva o právech dítěte (sdělení č. 104/1991 Sb., s opčním protokolem č. 57/2006 Sb.m.s.), Listina základních práv Evropské unie, Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR)¹⁹, a další.

3.2 Povaha postmortální ochrany v kontextu práva

Jako základní hodnoty osobnosti každé fyzické osoby vytyčuje OZ výslovně život, zdraví a tím i tělo. Tyto nehmotné imateriální hodnoty jsou předmětem souhrnně označovaného práva na tělesnou integritu a její nedotknutelnost. Právo na tělesnou integritu tvoří dílčí součást všeobecného osobnostního práva. V minulosti byla ochrana života, zdraví a těla neboli tělesné integrity, zabezpečována převážně trestním právem a správním právem. Do občanského práva ochrana práva na tělesnou integritu pronikala pozvolna, a to z důvodů nevyjasněných právních názorů na právní povahu lidského těla.

¹⁸ Zákon č. 2/1993 Sb., LZPS v posledním znění.

¹⁹ NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>.

Jak již bylo shora uvedeno, ve starověku bylo lidské tělo považováno za věc, a mohlo být předmětem sázky, nebo zástavy na dluh. Křesťanská etika považuje lidské tělo za boží výtvar, lidské tělo je považováno jako věc, na kterou však nejde použít ustanovení občanského práva o věcech, zejména však ustanovení práva věcného. Přelom v tomto vývoji znamenal ujasnění si právní povahy osobnosti člověka a rozvoj všeobecného osobnostního práva, kde tělo člověka tvoří integrální součást jeho osobnosti jako právního subjektu. Tedy osobnost fyzické osoby je tvořena jednotou složky morální a tělesné. Právo na lidskou integritu se nesoustřeďuje pouze na živé lidské tělo, ale i na období před narozením, a po smrti (u interrupce je zasažena tělesná integrita lidského plodu, lidský plod v těle matky je nakažen při transfuzi a soud rozhodne o náhradě škody nejen u matky, ale i u narozeného dítěte). Právo na ochranu osobnosti se vztahuje také na mrtvé tělo.

Právo na tělesnou integritu má dvě složky, a to negativní, která obsahuje obecný výčet neoprávněných zásahů, jako ochrana před zbavením života, před způsobením zraněním, před vyvoláním choroby atd. a dále pozitivní, jenž zajišťuje svému subjektu užívací a dispozitivní právo. Nejdrastičtější průlom do tohoto práva představuje výkon trestu smrti, který však český právní řád nepřipouští, i když se o tom i v současné době vede veřejná i odborná diskuse.

Podle TŘ lze k provedení důkazu uložit nejen obviněnému, ale i svědkovi a poškozenému, proto aby strpěli provedení některých úkonů, které představují zásah do jejich práva na tělesnou integritu (např. prohlídka těla § 114 odst. 1, odebrání krve, znalecké vyšetření duševního stavu nejen u obviněného § 116, ale i svědka §118, nařídít pozorování ve zdravotnickém ústavu § 117).

„Právní prostředky občanského práva zaměřené na ochranu všeobecného osobnostního práva fyzických osob mají na širší působnost norem tohoto právního odvětví univerzálnější rozsah a dosah a tím i širší možnost nápravy než zpravidla citelnější právní prostředky, kterými disponuje vzhledem ke svému zaměření trestní právo, popř. správní právo. To se projevuje např. v tom, že trestněprávní,

*popř. správní sankce jsou založeny na principu zavinění a občanskoprávní prostředky na principu bez zřetele na zavinění.*²⁰

Právní prostředky občanského práva jsou univerzální tím, že upravují všeobecnou ochranu osobnostního práva fyzické osoby. U trestního práva, správního práva se tak děje detailněji, např. se musí naplnit konkrétní skutková podstata trestného činu. Ochrana osobnosti je založena bez ohledu na zavinění, na rozdíl od trestního práva. Jedná se tak o souhrn stejnorodých právních norem, které upravují právo, jejímž předmětem je osobnost fyzické osoby jako celek a jejíž subjekty mají vůči ostatním subjektům rovné postavení.

K dalším právním předpisům, které doplňují a rozšiřují občanskoprávní úpravu patří také následující: zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, ten kromě právní úpravy obsahuje také významnou novelu zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, zavedl instituty ochrany práv třetích osob, tj. právo na odpověď a právo na dodatečné sdělení, novinkou byla ochrana zdroje a obsahu informací.

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, zřídil Úřad pro ochranu osobních údajů, jako nezávislý orgán, který je, kromě jiného, povolán k ochraně subjektů při neoprávněném zneužití jejich osobních údajů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ochrana pracovní cti a důstojnosti zaměstnanců, rovné zacházení se všemi zaměstnanci, zákaz diskriminace a zákaz ponižování lidské důstojnosti, např. zákaz sexuálního obtěžování.

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů, ucelená právní úprava této problematiky respektující základní práva a svobody fyzických osob jako pacientů.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

²⁰ prof. JUDr. Vladimír Plecítý CSc. *Právní základy ochrany osobnosti fyzické osoby v občanském právu* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: <http://slideplayer.cz/slide/1923309/>

OZ v ustanovení § 82 odst. 2 rozšiřuje okruh oprávněných osob tak, že po smrti člověka je oprávněna domáhat se ochrany jeho osobnosti kterákoli z osob jemu blízkých. Osoba blízká je specifikovaná v § 22 OZ. Výjimečnou možnost uplatnění práva na ochranu osobnosti bez jejího souhlasu stanovuje ustanovení § 83 téhož zákona pro právnické osoby, a to za předpokladu, že je daný neoprávněný zásah do osobnosti člověka spojen s jeho aktivitou v právnické osobě, ale naopak za jeho života ho může uplatnit jen jeho jménem a souhlasem. Po smrti člověka se právnická osoba může domáhat, aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno, a aby byly odstraněny následky protiprávního jednání.

Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 31. 3. 2011 23 sp. zn. Cdo 5152/2008 konstatoval, že:

*„Obdobně toto platí i u práva právnické osoby na ochranu práv odvozených od osobnostních práv fyzické osoby a povinnosti původce zásahu proti těmto právům. Povinnosti fyzické osoby vyvozované z § 19b odst. 2 OZ jsou výlučně jejími osobními povinnostmi, které smrtí povinné osoby nepřechází na její právní nástupce.“*²¹

Ochrana lidského těla po smrti člověka je stanovena v § 92 OZ, kde se zakazuje nedůstojně nakládat s lidskými pozůstatky a ostatky. *„Člověk má dispoziční právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem (§ 112), jaký má mít pohřeb (§114). Vlastní právní úpravu má dále dispozice s orgány zesnulého a nahlížení do jeho zdravotnické dokumentace“*.²²

3.3 Mezinárodní právní úprava

Na ochranu lidské důstojnosti a soukromého života je především zaměřena pozornost evropského kontinentu. Máme širokou škálu mezinárodních

²¹ Rozsudek NS ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5152/2008.

²² JUDr. Eva Ondřejová, LL.M., *Občanskoprávní ochrana osobnosti po její smrti, srovnání platné právní úpravy a úpravy v novém občanském zákoníku*, e-pravo.cz [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/obcanskopravni-ochrana-osobnosti-po-jeji-smrti-srovnani-platne-pravni-upravy-a-upravy-v-novem-obcanskem-zakoniku-93147.html?mail>

dokumentů, jež se týkají tematiky lidských práv. Pro účel této diplomové práce budou uvedeny jen ty, které tvoří hlavní základ právní úpravy.

V 20. století nastoupil prudký rozvoj v oblasti lidských práv, kdy po 1. světové válce došlo k rozmnožení katalogu lidských práv. Všeobecná deklarace lidských práv (1948) byla přijata po 2. světové válce jako odezva na totalitní nacistické režimy a na způsobené hrůzy proti lidskosti. Všeobecná deklarace lidských práv není formou mezinárodní smlouvy, zavazující státy ve smyslu zásady *pacta sunt servanda*, ale tou je Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod s dodatkovými protokoly. Jedná se o jeden z prvních závazných mezinárodněprávních dokumentů. Součástí právního řádu ČR se mezinárodní smlouvy stávají díky procesu ratifikace v souladu s ustanovením čl. 10 Ústavy ČR. Organizace spojených národů v roce 1966 přijala Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, jež vstoupil v platnost v roce 1976. Tento pakt svým obsahem navazuje a obohacuje Všeobecnou deklaraci lidských práv. Dále jsou to mezinárodní dokumenty, které tvoří jádro ochrany osobnosti, jmenovitě: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška č. 120/1976), včetně opčních protokolů (vyhláška 169/1991 Sb., sdělení č. 100/2004 Sb. m.s.), Úmluva o právech dítěte (vyhláška č. 104/1991 Sb.), Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod, včetně opčních protokolů.

Nelidským a krutým zacházením s osobami se věnuje Úmluva o otroctví (č. 165/1930 Sb.), Úmluva proti mučení a jinému krutému nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání (vyhláška č. 143/1988 Sb.), jež byly zpracovány i na unijní úrovni jako Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení, nebo trestání (vyhláška 9/1996 Sb.). Tyto mezinárodní dokumenty slouží při aplikaci práva v rámci judikatury soudních institucí rozhodujících ve shodě s těmito normami.

4 Význam postmortální ochrany

„V případě neoprávněného zasáhnutí do práv osobnosti živého člověka, může se tento svépomocí proti zásahu vzepřít pomocí obecných, nebo zvláštních prostředků ochrany osobnosti. Pokud však osoba zemře, je faktická obrana proti

neoprávněným zásahům omezena a zesnulý se již nemůže bránit, pokud je znevažováno jeho jméno, čest, vzpomínku, nebo význam.“²³

Prostřednictvím OZ mají tak příbuzní nástroj, jak chránit své předky a již shora uvedené hodnoty mrtvých osob mohou být chráněny po dobu časově neomezenou. Bez ohledu na vůli ostatních osob, může oprávněná osoba toto právo uplatnit samostatně. Veřejně známý je případ hraběte Františka Oldřicha Kinského, který v průběhu vedení restitučního sporu s ČR zemřel²⁴. Ze strany státních představitelů a výkonné moci bylo během sporu o restituce porušováno právo na spravedlivý proces, mimoto dále svým jednáním ovlivnili nezávislost soudu. Celé řízení bylo neúměrně protahováno a v samotném důsledku došlo ke smrti jednoho z účastníků sporu a touto vzniklou situací mu byla odepřena možnost se zúčastnit vydání rozhodnutí ve věci. Syn zemřelého hraběte na základě právního nároku pokračoval v procesu, aby hájil zájmy svého otce a dokonce i zájmy své. ESLP následně rozhodl o přisouzení posmrtného odškodnění ve výši 14 000 € jako finanční náhradu za porušení práva na spravedlivý proces, jenž je garantováno čl. 6 § 1 Úmluvy. ESLP tímto rozsudkem²⁵ potvrdil nárok na spravedlivý proces mrtvé osobě, i když v zastoupení pozůstalého a finanční odškodnění má působit preventivně proti takovémuto odpíráním práva na spravedlivý proces ze strany státu. ČR dostatečně nevyužila svého práva a nepostoupila věc Velkému senátu. Jeho pozůstalí, rovněž pociťující újmu vlastní, tak prostřednictvím materiální kompenzace mohou pokračovat v přerušeném řízení. Tímto případem se rovněž prokázalo, že zesnulá osoba je silně závislá na svých blízkých při uplatnění práva spravedlivého procesu.

Jako příklad mohu uvést i případ vnuka komunistického diktátora Stalina, jenž se domáhal spravedlnosti v několika zpravidla neúspěšných soudních sporech

²³ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6, s. 81.

²⁴ *Evropský soud pro lidská práva*, Případ Kinský v. Česká republika, 4285/06 [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109044>.

²⁵ Anotace rozsudku ze dne 9. února 2012 ve věci č. 42856/06 – *Kinský proti České republice* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/58596D7A86F13C05C1257D200031A7C1/\\$file/Kinsk%C3%BD_annotace.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/58596D7A86F13C05C1257D200031A7C1/$file/Kinsk%C3%BD_annotace.pdf?open&).

za „dobrou pověst a čest“ svého předka. Pro představu, v říjnu 2016 „prohrál soudní spor v němž zpochybňoval sovětskou vinu za masakr Poláků v Katyni v roce 1940. Obětí masového vraždění, které Stalin schválil, se stalo 22 tisíc zajatých Poláků, včetně důstojníků, intelektuálů, duchovních a policistů. Moskva dlouho vinu za masakr popírala.“²⁶

Pokud by se nenašla legitimovaná osoba, která je dle taxativního výčtu dle OZ oprávněna domáhat se ochrany osobnosti zemřelého, pak jsou tato práva nevymahatelná. Navíc, v § 83 odst. 1 OZ svěřuje postmortální ochranu právnické osobě v tom případě, pokud se neoprávněný zásah do práv týká aktivit mrtvého v této právnické osobě (viz. uvedeno níže v kapitole Povaha postmortální ochrany v kontextu práva).

Český zákonodárce definuje pojem smrt v TrsZ zákoně, jak bylo již shora uvedeno, jako „nevratnou ztrátu funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratnou zástavu krevního oběhu“.²⁷ Tímto byly vytvořeny právní fikce určující moment smrti.

Pro někoho může být překvapením, že již od dob římského práva jsou lidské tělo a jeho části zvláštní právní kategorií. Lidské tělo patřilo v dobách římského práva do kategorie věcí tzv. *res extra commercium*. Osoby nemohly s nimi nijak nakládat, vlastnit je a nešlo s nimi obchodovat apod. Současná právní úprava navazuje na toto pojetí, jak judikatura, tak i platná legislativa nepovažuje lidské tělo za věc v právním smyslu (viz ustanovení § 493 zák. č. 89/2012 Sb. OZ).

²⁶ Týden.cz [online]. [cit. 8. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/zemrel-stalinuv-vnuk-casto-za-nej-bojoval-u-soudu_410838.html.

²⁷ § 2 písm. e) zákona č. 285/2002 Sb., *transplantační zákon* v posledním znění.

5 Trvání postmortální ochrany

5.1 Vznik

V § 23 OZ je stanoveno, že právní osobnost člověka trvá od jeho narození až do smrti. Podmínkou ale je, že se člověk musí narodit živý. V ObčZ 1964, který byl platný do účinnosti nového občanského zákoníku, byla zakotvena ochrana i pro počaté dítě, pokud se narodí živé, čímž pojednával o vzniku právní osobnosti šířeji. Tudiž se člověk stává nositelem práv a povinností, přičemž se vznik právní osobnosti pojí s narozením, bez ohledu na majetkové poměry, barvu pleti, pohlaví, původu, či jinému postavení a vyznání. Naopak ale v tomto již neplatném občanském zákoníku nebyla umožněna ochrana bezdětným svobodným osobám, kterým rodiče zemřeli.

Pokud se vyjadřujeme k postmortální ochraně máme logicky na mysli ochranu po smrti člověka. Specifikovat okamžik smrti může být obtížné, jak je shora uvedeno v kapitole Vymezení pojmu smrt. V zákonu č. 285/2002 Sb. o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů, transplantačním zákoně je moment smrti definován jako nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo jako nevratná zástava krevního oběhu. Obě tyto právní fikce jsou obsaženy v § písm. e) tohoto zákona.²⁸

Rovněž otázka posmrtné ochrany nenarozeného dítěte tzv. *nascitura* byla v minulosti problematická a stále ještě není dořešena. Dále také, zda je správná úvaha, že nenarozené dítě můžeme považovat již za osobu požívající práva na život a lidskou důstojnost. Legislativní změnou, resp. s přijetím novely zákona o pohřbnictví bylo dosaženo i toho, že je důstojněji nakládáno s plodem po potratu nebo i s pozůstatky mrtvě narozeného dítěte. Před novelizací byly nenarozené, nebo mrtvě narozené děti vždy spalovány jako anatomicko-patologický odpad. V souladu s OZ již není možné zacházet s těly dětí zemřelých před narozením jako s anatomicko-patologickým odpadem. Prostřednictvím OZ je jim zaručena stejná pieta a důstojnost jako živě narozeným dětem, jež zemřou po porodu. Výraz *nasciturus* v ustanovení § 25 OZ netoleruje jiný výklad, pouze

²⁸ DOLEŽAL, Adam. *Transplantace orgánů - etické a právní aspekty*. Časopis zdravotnického práva a bioetiky. 2014, (1), ISSN: 1804-8137, s. 30–47.

pokud by se mělo za to, že plod je prvkem útrob. Ještě nutno podotknout, že už v roce 2011 nebyla všechna těla mrtvě narozených dětí pitvána, navzdory tomu, že v ustanovení § 88 odst. 2 písm. c) ZZS službách se pokaždé mělo jednat o povinnou pitvu. V současnosti, v souladu s ustanovením § 89 odst. 4 ZZS umožňuje nesouhlas s pitvou, resp. odmítnutí, kdy prokazatelný nesouhlas s provedením pitvy je součástí zdravotnické dokumentace vedené o zemřelém, přesněji řečeno v případě mrtvě narozeného dítěte součástí zdravotnické dokumentace vedené o matce. Navíc, OZ zavedl předpoklad nesouhlasu s pitvou. *„Zákonné neuznání hodnoty prenatálního života a práva na ochranu piety považuje Evropský soud pro lidská práva za neplatné, protilidské a hrubě necitlivé vůči osobám zasaženým tragédií, jakou narození mrtvého dítěte jednoznačně představuje.“*²⁹

Paradoxně, zesnulé cizince, či těla bez totožnosti, dokonce i pouze jen části mrtvých těl, všechny uvedené objekty musí být pohřbeny do země. Nejasné až udivující se jeví skutečnost, proč byla odpírána postmortální ochrana lidským plodům s možností uložení jejich těl na pohřebištích, a přitom je v souladu s veterinárním zákonem umožněno zakládat mrchoviště s označením „zvířecí hřbitovy“.

Nelze se nezmínit o právní osobnosti právnické osoby v souladu s § 118 OZ. Zároveň s právnickou osobou vzniká a zaniká právní osobnost, přesněji dnem jejího zápisu do obchodního nebo jiného veřejného rejstříku.

5.2 Zánik

Jak vyplývá z již shora zmíněného, na základě judikatury k postmortální ochraně není v ČR bohatá a co se týká doby jejího trvání tím spíše. Nutno podotknout, že není v současnosti znám ucelený pohled na postmortální ochranu. Z judikatury českých soudů zmíním usnesení NS ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3176/2009174, ve kterém byla poskytnuta postmortální ochrana po více jak 57 letech osobě, jenž zemřela v roce 1946. V roce 2003 došlo k zásahu do její piety.

²⁹ KOTRLÝ, Tomáš. *Děti, které se narodí mrtvé*, právní systém ASPI. Dostupný online.

V této oblasti převládá judikatuře ČR judikatura německá. Německé soudy uznávají ochranu po smrti člověka v různých časových intervalech. Navíc, německá judikatura přišla k výsledku takovému, že v důsledku vymizení živých vzpomínek na zesnulého klesá nutnost jeho ochrany, dle následujícího:

*„Konkrétně se jednalo o časové lhůty ochrany: v případě BGHZ, 26, 52 – SherlockHolmes-Fall v délce trvání 7 let, v případě LG Berlin, UFITA Band 51 (1968), 394 – Sauerbruch-Fall v délce 9 let, dále také 12 let (BGH, GRUR, 1984, 907 – Frischzellenkosmetik) nebo dokonce 17 let v případě LG Berlin, UFITA Band 30 (1960), 92 – Joseph-Schmidt-Fall“.*³⁰

Pokud by se nenašla legitimovaná osoba, která je dle taxativního výčtu dle OZ oprávněna domáhat se ochrany osobnosti zemřelého, pak jsou tato práva nevymahatelná. *„K jejímu zániku může dojít pouze za předpokladu, že již nebude existovat žádná z osob blízkých.“*³¹

6 Předmět postmortální ochrany

6.1 Chráněné hodnoty

„Předmět osobnostních práv člověka je v OZ vymezen jednak obecně: zde zahrnuje osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv a svobodu člověka žít podle svého (§ 81 odst. 1 OZ), jednak demonstrativním výčtem, zahrnujícím život a důstojnost, zdraví, právo žít ve zdravém životním prostředí, vážnost čest, soukromí a projevy osobní povahy (§ 81 odst. 2 OZ). Zvláštní úprava předmětu

³⁰ ČELADOVÁ, Andrea. *Počátek a konec právní osobnosti* [online]. Plzeň, 2021 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/1lfita/>. Diplomová práce. Západočeská Univerzita v Plzni, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Jindřich Psutka Ph.D.

³¹ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 468 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

osobnostních práv obsahuje mimo jiné i nakládání s částmi lidského těla a ochranu lidského těla po smrti člověka.³²

Ochranu osobnosti člověka, jako pacienta, po jeho smrti můžeme systematicky rozdělit na dvě části. První kategorií je ochrana jeho tělesné integrity, tedy lidského těla, ostatků a pozůstatků. Tou druhou ochranou duševní, tedy v kontextu např. poskytování zdravotních služeb se jedná zejména o data, informace a údaje, které byly v souvislosti s poskytovanými službami shromažďovány.³³

Další osobnostní práva, jako je čest, dobré jméno apod., která jsou rovněž chráněna i po smrti člověka nelze opomenout. Dříve v občanském zákoníku č. 141/1950 Sb. v § 22 o ochraně jména bylo stanoveno, že „*je-li někdo zkrácen ve svých právech tím, že někdo jiný neprávem užívá jeho jména, příjmení, názvu, nebo krycího jména, může se domáhat, aby od toho bylo upuštěno.*“ ObčZ 1964 Sb. předpokládal, že se dotčená osoba může především domáhat své ochrany zvláštními prostředky³⁴. Těmi byly žaloba zdržovací (aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno), žaloba odstraňovací (aby byly odstraněny nepříznivé následky neoprávněného zásahu) a nakonec i žaloba satisfakční (kdy bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění-satisfakce, ať již ve formě nemajetkové náhrady-morální, nebo peněžité náhrady). S ohledem na úctu ke jménu se právo požívat jeho ochrany vztahuje i po smrti dotčené osoby na osoby jemu blízké v souladu s ustanovením § 10 odst. 1 skrze analogii právní úpravy § 82 OZ ve vztahu k postmortální ochraně osobnosti.

Jako příklad z judikatury lze uvést spor o ochranu jména a cti ve věci výroků „Hitler je přece gentleman“ a „Nemůžeme-li zpívat s anděly musíme vítit s vlky“ Prezidenta ČR o novináři Františku Peroutkovi. Sporné výroky Prezident ČR přednesl na konferenci Let my People Live a tento spor nakonec trval 7 let Spravedlnosti v rámci postmortální ochrany a omluvy se domáhala vnučka novináře Františka Peroutky Terezie Kaslová. S uvedenými výroky Prezidenta ČR

³² HURDÍK, Jan a kolektiv. *Občanské právo hmotné, obecná část absolutní majetková práva*, 3. aktualizované vydání, vyd. a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018, ISBN 978-80-7380-718-4.

³³ Právní prostor [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ochrana-osobnosti-po-smrti-pacienta>.

³⁴ Srov. § 13 odst. 1 a 2 Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. v posledním znění.

rovněž nesouhlasili a ohradili se proti nim historici, tak i Sdružení Ferdinanda Peroutky. K Nejvyššímu soudu směřovala dvě dovolání, ten se nakonec přiklonil ke stejným závěrům, jako odvolací Městský soud v Praze a vydal rozhodnutí³⁵, aby se za Českou republiku vnučce Ferdinanda Peroutky omluvilo Ministerstvo financí, protože skutečně tyto žalované výroky zasáhly do osobnostních práv žalobkyně. Ostatní výroky pak NS vyhodnotil v souladu s právním stanoviskem nižší instance a označil je jako za subjektivní názory prezidenta a za ty se ČR omlouvat nemusela.³⁶

6.2 Lékařské tajemství a dříve vyslovená přání

Nejstarším oficiálním a dodnes uznávaným pramenem lékařské etiky je Hippokratova přísaha, jež dodnes patří mezi její základní texty. Ještě na začátku 21. století studenti medicíny na amerických univerzitách přísahali na originální text Hippokratovy přísahy, jež je souborem etických pravidel k lékařovu jednání především vůči pacientovi, ale i kolegům a mimo jiné také poukazuje na důležitost lékařského tajemství.³⁷ Dle názoru odborníků, ale již nelze její zásady v dnešní době přesně dodržovat. Problémy současnosti nemůže zahrnovat, lze ji považovat pouze za určitý směr cesty. Dle § 183 trestního zákoníku je uchování lékařského tajemství jedním z objektů trestného činu porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí. Otázky povinné mlčenlivosti jsou velmi složité a jsou spojeny nejen s rovinou právní, ale i etickou. Častokrát pacient sděluje lékaři velmi osobní informace, tudíž povinnost mlčenlivosti zahrnuje i souhrn údajů o osobní, rodinné, finanční, ekonomické či profesní situaci.

„Nahlížení do dokumentace je právem pacienta, resp. osob určených. Oprávněné osoby k nahlížení do zdravotnické dokumentace jsou uvedeny v ustanovení § 65

³⁵ Rozsudek NS ze dne 6.10. 2021 sp. zn. 30 Cdo 3889/2020.

³⁶ *Idnes.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/peroutka-zeman-spor-nejvyssi-soud-kasalova-soud-pravo-prezident.A211008_085943_domaci_ised.

³⁷ Veronika Moreira Tůmová, *Zdravě.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: <https://nemoci-a-lecba.zdrave.cz/lekarska-etika-a-jeji-vyznam-v-medicine-hipokratova-prisaha/>.

*zákona o zdravotních službách.*³⁸ V první řadě je to pacient, zákonný zástupce nebo opatrovník pacienta. Dále to jsou osoby určené výše uvedenými osobami a v neposlední řadě pak osoby blízké zemřelému pacientovi, zejména příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel/partner, osoby spolu trvale žijící.³⁹ Obava z výskytu dědičných chorob může být důvodem, proč příbuzní mohou žádat o poskytnutí zdravotnické dokumentace. Rovněž v případech o pochybení, zda lékaři postupovali *de lege artis*, kdy dojde ke zhoršení stavu pacienta, či dokonce jeho úmrtí. Příbuzní tak mohou mít ztížen přístup k soudu, neboť by neměli, jak prokázat případné pochybení. Do piety zemřelého může být zasaženo tehdy, pokud si zemřelý nepřál zveřejnit nemoc, která je obecně ve společnosti chápána negativně. Za příklad lze uvést zájem zemřelého, aby jeho lékař nezveřejňoval informace o tom, že zemřel v důsledku nemoci HIV, neboť touto pohlavní nemocí onemocněl z důvodu nechráněného styku s osobou stejného pohlaví.⁴⁰

Pacient již nemusel výslovně určit okruh osob, kterým mělo být po jeho smrti umožněno nahlížet do jeho dokumentace, jak tomu bylo dříve, ale naopak mohl osoby, kterým by jinak toto právo přiznával přímo zákon, z nahlížení vyloučit. Do novely zákona o zdravotních službách přetrvával problém, na který upozorňoval i tehdejší veřejný ochránce práv pan Otakar Motejl, a sice absence zákonné úpravy práva pozůstalých nahlížet do zdravotnické dokumentace zemřelých, což v praxi znamenalo, že neurčil-li pacient za svého života osoby, které měly mít právo do jeho zdravotnické dokumentace nahlížet, poskytovatelé zdravotnických služeb nezpřístupnili zdravotnickou dokumentaci nikomu.⁴¹

ZZS upravuje navíc také vyslovené přání v § 36, vůli člověka pro případ, že chce umřít doma. V praxi tuto myšlenku, nebo dříve vyslovené přání bohužel soudy, ani státní úřady ne zcela respektují. Toto přání řadíme mezi projev autonomie vůle

³⁸ Epravo.cz, *Zdravotnická dokumentace* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zdravotnicka-dokumentace-112378.html?mail>.

³⁹ § 22 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

⁴⁰ ONDRŮŠ, Miroslav. *Soukromoprávní ochrana piety zemřelého* [online]. Olomouc, 2018. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Pavel Tůma, LL.M. Ph.D. [cit. 25.1.2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/1lfita/>.

⁴¹ *Právní prostor.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ochrana-osobnosti-po-smrti-pacienta>.

pacienta. Dříve vyslovená přání prezentují informovaný souhlas s časovým předstihem pro situaci, kdy nebude moci dát takový souhlas z důvodu nenadálé situace (např. úraz, nehody, bezvědomí) a za okolností, které lze předvídat na základě prognózy nemoci (demence, spinální svalová atrofie, rakovina). Dříve vyslovené přání může být rozděleno do tří kategorií. První, *living will*, kde je typickým případem negativní stanovisko k dalšímu život udržujícímu postupu léčby tzv. DNR (*do not resuscitate* – neresuscitovat) metodou, v případě zástavy srdce vyjadřuje vůli pacienta odmítnout kardiopulmonální resuscitaci. U druhého, *substitute decision making*, se jedná o rozhodnutí, kdy pacient si určí osobu, která za něj bude rozhodovat, kdy nebude schopen toto rozhodnutí učinit sám. V české legislativě § 33 odst. 1 ZZS kdy v určitých případech rozhoduje za pacienta pověřená osoba. Nakonec, *values history*, jakýsi životní plán zahrnující hodnoty a budoucí plány. Speciální úpravou v ZZS byla doplněn i OZ, a to jmenovitě v § 98 odst. 2.⁴² Oproti ZZS nestanoví OZ žádné doplňující nároky na dříve vyslovená přání. Pro úplnost je nutné ještě zmínit doporučení odborné veřejnosti, které tkví ve sloučení tohoto institutu s § 38 OZ⁴³, aby byla závaznost dříve vyslovených přání pacientů jednoznačná. Kancelář Ombudsmana pro zdraví vydala první manuál, s jehož pomocí mohou hájit svá práva ve zdravotnictví pacienti i zdravotníci.⁴⁴

6.3 Zákonné licence

K zásahu do všeobecného osobnostního práva fyzických osob může dojít v případech stanovenými zákony, z důvodu prosazení některého zvláštního veřejného zájmu (zájmy celku) a i bez svolení může být omezováno, a to i proti

⁴² Srov. § 98 odst. 2 OZ „Při zákroku a při udělení souhlasu se vezme zřetel na dříve vyslovená známá přání člověka, do jehož integrity má být zasaženo“.

⁴³ § 38 OZ „V očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat může člověk projevit vůli, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem, nebo aby je spravovala určitá osoba, nebo aby se určitá osoba stala jeho opatrovníkem“.

⁴⁴ *Právní prostor.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://www.pravniprostor.cz/aktuality/aktuality/manual-zdravotnickeho-prava-hajeni-prav-pacientu-i-zdravotniku>

vůli fyzické osoby, ale pouze a jen na základě OZ. Jde o případy, které jsou v občanskoprávní teorii i v aplikační praxi označovány jako zákonné licence. V OZ jsou uvedeny ve třech paragrafech (pro srovnání s ObčZ 1964, kde byly uvedeny tři zákonné licence – úřední, umělecká nebo vědecká a licence reportážní). V OZ je stanoveno celkem pět zákonných licencí, které lze se zřetelem k jejich povaze i zaměření rozdělit do dvou skupin. První skupina (§12 odstavce 2 OZ) je tvořena licencí pro úřední účely na základě zákona, kdy platí, že použití hmotných substrátů musí mít vždy bezprostřední věcný vztah k předmětu úředního řízení a k jeho účelu (dle OZ a jiných zákonů). Druhá skupina (§ 12 odst. 3 OZ) obsahuje licenci vědeckou, uměleckou, jenž lze použít pouze u již existujících podobizen, obrazových snímků a zvukových záznamů, k zabezpečení veřejného zájmu na rozvoji vědecké a umělecké činnosti, nelze záznamy za tímto účelem pořizovat. Dále je to Licence zpravodajská, reportážní, u které v průběhu zpravodajství (reportáže) lze pořídit podobiznu, obrazový snímek, nebo zvukový záznam, ale pod podmínkou, že jde skutečně o zpravodajství ve smyslu § 12 odst. 3 OZ tj. o zprostředkování, ať již formou informace nebo kritiky, aktuálních událostí veřejných zájmů z vlastního státu, nebo ze zahraničí na kterých má společnost oprávněný zájem. V tomto případě je odůvodněna prioritou veřejného zájmu nad zájmem fyzické osoby, jako subjektem všeobecného osobnostního práva.

Při každém použití např. podobizen a obrazových snímků, ať k nim dochází na základě zákonných licencí, či na základě svolení, musí být zachovány dvě základní podmínky. První podmínkou je, že použití se musí stát vždy přiměřeným způsobem a druhou, že použití nesmí být v rozporu s takovými osobnostními zájmy oprávněného, jichž je třeba vždy bezpodmínečně šetřit a které jsou tedy za všech okolností nedotknutelné (tzv. oprávněné zájmy). Přiměřené je použití jen tehdy, jestliže je co do formy, rozsahu i obsahu odůvodněného potřebou užití k účelu, k němuž oprávněný dal svolení, nebo pro který byla stanovena zákonná licence a jestliže tomuto účelu vyhovuje i svým způsobem.

Při souhlasu fyzické osoby se zásahem je třeba mít na paměti následující skutečnosti: daný souhlas je nutno vzhledem k povaze věci vykládat vždy restriktivně, jednou dané svolení může fyzická osoba dodatečně kdykoliv odvolat, svolení fyzické osoby je možné vždy jen jde-li o takovou hodnotu osobnosti, s níž

může fyzická osoba platně disponovat. Při dodržení uvedených zásad platí, že svolení fyzické osoby se zásahem do jejího všeobecného osobnostního práva, resp. do konkrétní osobnostní hodnoty, je okolností vylučující protiprávnost.

V oblasti postmortální ochrany mají zákonné licence důležitost především při získávání a využívání důkazů, které byly opatřeny bez toho, aby k tomu dal zesnulý souhlas. Zajímavý případ se řešil u Okresního soudu⁴⁵, jenž souvisel s určením otcovství, které mělo být dokázáno díky DNA získanou pomocí exhumace. Okresní soud v Havlíčkově Brodě se zabýval návrhem navrhovatelky, která se domáhala uložení povinnosti pohřební službě, aby nepohřbívali zemřelého do té doby, než bude proveden odběr vzorku tkáně z jeho těla pro pozdější určení otcovství. Navrhovatelka jako důvod uvedla, že vzhledem k tomu, že rodina zesnulého s ní nekomunikuje, tak je to jediný způsob, jak ochránit práva dosud nenarozeného dítěte. Dále uvedla, že pohřbení ostatků partnera by významně ztížilo další řízení o určení otcovství a podala návrh na zajištění důkazu odběrem vzorku tkáně zemřelého k identifikaci genetického vzorku DNA pro pozdější řízení o určení otcovství. Doložila rovněž kopii svatebního oznámení, kdy bylo doloženo, že spolu se zůstavitelem plánovali uzavřít manželství. Z pohledu navrhovatelky jde o krok logický a lidsky pochopitelný, avšak tomu tak není. Není to tak prosté, na jedné straně stojí zájem budoucí matky a zejména ještě zájem nenarozeného dítěte, na straně druhé stojí integrita a ochrana zemřelého člověka. Soud se odkazoval na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ve věci popření otcovství sp. zn. 30 Cdo 1982/2012⁴⁶. V tomto případě bylo rozsudkem soudu uvedeno, že dítětem podle ustanovení § 62 zák. o rodině se rozumí i dítě zletilé. V takovém případě při posuzování zájmu zletilého dítěte nelze vycházet z Úmluvy o právech dítěte. Vedle zájmu zletilého dítěte je třeba stejně pečlivě vážit také zájmy dalších osob, které by popřením otcovství matrikového otce mohly být dotčeny. Test DNA vyhotovený na základě vzorku DNA odebraného z těla zemřelého, aniž by k tomu dal souhlas před smrtí sám zemřelý,

⁴⁵ Rozhodnutí Okresního soudu ze dne 6. 2. 2017, č.j. 0 Nc 5001/2017.

⁴⁶ Rozhodnutí NS ze dne 24. 9. 2014 sp. zn. 30 Cdo 1982/2012. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: <https://sbirka.nsoud.cz/sbirka/rozsudek-nejvyssiho-soudu-ze-dne-24-09-2014-sp-zn-30-cdo-1982-2012/>.

nebo po jeho smrti osoby oprávněné k pietní ochraně osobnosti podle § 15 OZ, je nezákonně získaným důkazem, a jako takový je v řízení nepřijatelný.

Pro zajímavost ve stručnosti uvedu ještě další případ, který ukazuje, jak je v současné době možné, dopátrat se svých pokrevních předků. Casimir Oberfeld byl kdysi známou osobností, v současnosti známou snad pro několik odborníků. Byl to francouzský skladatel polského původu. Francii považoval za svůj domov a složil mnoho různých skladeb. Bohužel žil v době zmítanou válkou a skončil pro svůj židovský původ v koncentračním táboře, a nakonec při transportu zemřel⁴⁷. Na české úřady se obrátil švýcarský občan a požádal o exhumaci, kterou si vyjednal, stejně jako si najmul znalce, aby provedl genetický test. Tento občan byl silně přesvědčen o tom, že jeho skutečným otcem byl p. Oberfeld, ale stoprocentní jistotu neměl. Do podrobností nebudu více zabředávat. Dokonce nebylo ani jisté, zda ostatky v hrobě v Přelouči byly skutečně ostatky p. Oberfelda, protože již dříve se u jiné osoby zjistilo, že zahynula v Osvětimi a ostatky nakonec patřili úplně někomu jinému. Odběr vzorku DNA se provedl z kosti stehenní, až několikátý pokus o extrakci DNA byl úspěšný. Výsledkem znaleckého zkoumání bylo, že biologický vztah byl potvrzen a pátrání bylo uzavřeno.⁴⁸ Pan Oberfeld byl svým životem jedinečný a také tím, že se o jeho osud ještě po smrti někdo zabýval.

7 Nakládání s částmi lidského těla

Vychází se z principu, že člověk má právo znát, jak bylo naloženo s jeho částí těla, která mu byla za života odebrána. Současně je vysloven zákaz nedůstojného a veřejné zdraví ohrožujícího nakládání s odňatými částmi lidského těla. Platí zde i obecná zásada respektování dobrých mravů. O tom, co má původ v lidském těle, platí obdobně to, co o částech lidského těla například to, co z těla vyjde. I s takovým materiálem nesmí být naloženo dehonestujícím nebo jinak nevhodným způsobem. Nakládání s částmi lidského těla je upraveno předpisy speciálními

⁴⁷ Hlášení přednosta stanice v Přelouči [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: <http://oberfeld.wz.cz/VenkrbecCZ.htm>.

⁴⁸ Radovan Haluza, Pokračování dávného příběhu – v hlavní roli DNA [online]. [cit. 25.1.2022]. Dostupné z: <https://p-test.cz/pokracovani-davneho-pribehu-v-hlavni-rol-i-dna/>.

(např. transplantační zákon), které se uplatní přednostně. Transplantační zákon č. 285/2002 Sb., zákon o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů, v kterém jsou respektována základní práva a svobody fyzické osoby a pacientů.

„V mezinárodních dokumentech o lidských právech se velmi často operuje s výrazem nedotknutelnost (inviolability), a to ve spojení se statky majícími nejvyšší důležitost, jako je život, lidská osobnost, lidská důstojnost a lidská svoboda, jejichž ochrana je primárním úkolem práva.“⁴⁹

Za života člověka lze odňatou část jeho těla použít k účelům zdravotnickým, výzkumným nebo vědeckým, pokud k tomu dal souhlas. K použití odňaté části těla člověka k účelu svou povahou neobvyklému, se vyžaduje vždy jeho výslovný souhlas. Člověk může přenechat část svého těla jinému jen za podmínek stanovených jiným právním předpisem, zejména již shora uvedeným transplantačním zákonem. Z tohoto režimu jsou vyňaty vlasy, nebo podobné části lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují. Zde je možné i přenechání za úplatu. Považují se za věc movitou. Darování orgánu je stanoveno v TransZ, jak je shora uvedeno. V § 14 TransZ se stanovuje, že se s mrtvým tělem musí důstojně zacházet. Během pitev a odběrných úkonů na mrtvém těle musí být tyto úkony prováděny s úctou a takovým způsobem, aby bylo možno tělo zemřelého upravit do původní podoby. Stejně jako v OZ je dále § 28 TransZ ustanoven zákaz prospěchu finančního pro případ nakládání s lidským tělem. Rovněž Úmluva o lidských právech a biomedicíně doslovně v této záležitosti uvádí, že lidské tělo a jeho části nesmí být jako takové zdrojem finančního prospěchu.⁵⁰ Kromě toho, jako známka důstojného zacházení s dárcovskými ostatky v rámci veřejného zájmu je určena jako finanční náhrada za vypravení pohřbu zesnulým dárcům.

⁴⁹ MELZER, Filip, TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník: velký komentář*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, IBSN: 978-80-87576-73-1, s. 568.

⁵⁰ *Úmluvy o lidských právech a biomedicíně*. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrg2427qiydamk7he3c4y3mqeys2ma&groupIndex=0&rowIndex=0>

8 Právo volby pohřbu

V žádném právním předpisu není pojem pohřeb definován, je proto obtížné určit, zda tento pojem zahrnuje rovněž výběr místa, smuteční ceremoniál, výzdobu, volbu, zda tělo bude vystaveno, nebo jen pro úzký okruh osob, jak bude naloženo se zpopelněnými ostatky aj. V současné době se objevují přání lidí, aby jejich ostatky byly pohřbeny netradičním způsobem. Rovněž přibývá případů, kdy se mezi příbuznými objevují komplikované spory o hroby a tyto situace se pak vyhrocují.

Každý člověk má právo rozhodnout, jaký chce mít pohřeb v souladu s §114 odst. 1 OZ. O pohřbu rozhoduje sám zemřelý ještě za života a jeho přání je právně vymahatelné satisfakční žalobou na toho, kdo pohřeb vypravuje. To je velkorysý posun.⁵¹ V minulosti právo člověka ohledně volby pohřbu zůstávalo věcí morálního charakteru. Tato volba byla detailněji zakotvena v českém právu s účinností současného občanského zákoníku.

Nezanechá-li sděleno o tomto rozhodnutí zemřelý, rozhodne o jeho pohřbu manžel-ka zemřelého, není-li ho, děti zemřelého, není-li jich, rodiče zemřelého, není-li jich, sourozenci zemřelého; nežijí-li, rozhodnou jejich děti a není-li ani jich, kterákoli z osob blízkých; není-li žádná z těchto osob, pak rozhodne obec, na jejímž území člověk zemřel.

Obec, namísto pozůstalých příbuzných, zajišťuje pohřbení těla zemřelého zpopelněním a uložení urny s lidskými ostatky na veřejném pohřebišti, což je důsledek novely zákona o pohřebnictví a jednou z významných změn. Náklady pohřbu se hradí z pozůstalosti. Nestačí-li pozůstalost na krytí nákladů, musí být pohřben alespoň slušným způsobem podle místních zvyklostí (pro srovnání § 114 odst. 2). Dále se novela Zákona o pohřebnictví týkala především změn v provozování pohřebišť, pohřebních službách a krematoriích. Změny také přispěly k uctivějšímu zacházení se zemřelými a k větší ochraně práv pozůstalých.

⁵¹ *Pohřebiště.cz* [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z:

<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/dokument/30/poslvc.pdf>.

V souvislosti s výše uvedeným nelze nezmínit rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 26.10. 2016, č.j. 70 Co 155/2016-76⁵², podle něhož:

„Přání zůstavitele, jak má být pohřben, nevyvolávalo dle judikatury Nejvyššího soudu k Občanskému zákoníku žádné právní účinky a bylo pouze apelem morálního charakteru (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3373/2011⁵³ ze dne 25. 2. 2013, nově však u případů nastalých až po 1. 1. 2014 odchylně srov. § 114 odst. 1 Občanského zákoníku, ohledně kterého je již nyní dovozováno, že nerespektování vůle zesnulého či pozůstalých osob povolaných k rozhodnutí o podobě pohřbu má za následek porušení postmortální ochrany osobnosti).“

Když bude pohřeb proveden jiným způsobem, než si zemřelý přál, tak může dojít k zásahu do piety zemřelého.

Rovněž rozsudek NS ze dne 29. 11. 2017 sp. zn. 30 Cdo 2202/2017 představuje neoprávněný zásah do osobnostních práv, týkajících se neoznámení termínu pohřbu. Žalobci (zletilé děti) po otci, který spáchal sebevraždu, se v daném případě žalobou na ochranu osobnosti domáhali proti pozůstalé manželce zemřelého písemné omluvy a náhrady nemajetkové újmy ve výši 50.000, - Kč pro každého z nich. V žalobě bylo uvedeno, že žalovaná vypravila pohřeb manžela, avšak žalobce o datu konání neinformovala a neinformovala je ani o datu rozptylu jeho popela, ač žalobci měli o tyto informace zájem.

Jak soud prvního, tak i soud druhého stupně, žalobě vyhověly (odvolací soud žalobcům přiznal omluvu v Pardubickém deníku). Oba soudy přitom dospěly k následujícím závěrům, které opřely o ustanovení § 81, § 82, § 2951, § 2956 a § 2957 OZ. Zesnulý měl ke svým dětem z prvního manželství silné citové vazby, stejně jako oba žalobci měli silné citové vazby ke svému otci. Žalobci byli ochotni pohřeb zorganizovat a žalované se tázali, kdy pohřeb bude a zajímali se o termín pohřbu i u pohřební služby. Žalovaná jim však požadované údaje nesdělila, termín pohřbu dokonce tajila s tím, že pohřeb prohlásila za soukromý, čímž žalobcům

⁵² Pohřebiště.cz [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z:

<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/dokument/25/70co155.pdf>

⁵³ Zákony pro lidi.cz [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z:

<https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/21-cdo-3373-2011>

současně znemožnila, aby si jeho termín sami zjistili. Argumentace žalované, že zesnulý si přál pohřeb za přítomnosti jen blízkých osob, nemůže podle názoru soudu obstát, neboť žalovaná na pohřeb pozvala své příbuzné, kteří pro zesnulého rozhodně byli osobami méně blízkými než žalobci. Žalovaná tak zasáhla zásadním způsobem do osobnostních práv nejen žalobců, ale i sourozenců zesnulého, přičemž za akt zlovůle žalované soud hodnotil především to, že pohřeb prohlásila za soukromý, čímž žalobcům a dalším příbuzným zemřelého znemožnila se pohřbu zúčastnit. Toto její jednání soud hodnotil jako výraz neúcty k zemřelému. Proti rozhodnutí soudu druhého stupně podala žalovaná dovolání.

Své dovolání odůvodnila pak tak, že se soudy nižších stupňů nezabývaly otázkou střetu osobnostních práv žalované a žalobců, ale vzaly pouze za prokázané, že její práva nemohou být chráněna vůči zjevnému zneužití. Dovolatelka se domnívala, že její právo rozhodnout o způsobu pohřbu, resp. o tom, jaký pohřeb bude zesnulý mít, má v tomto případě větší váhu, když takto konala s ohledem na přání manžela, a především s ohledem na úctu k němu. Vzhledem k tomu, že i z provedených důkazů bylo zřejmé, že by pohřeb za přítomnosti všech blízkých zemřelého nemohl proběhnout uctivě, bylo povinností žalované zařídit pohřeb takovým způsobem, aby bylo možné se se zemřelým rozloučit s patřičnou úctou. K uctivému pohřbu zemřelého v daném případě mohlo dojít pouze dvěma způsoby – tedy s žalobci bez žalované nebo s žalovanou bez žalobců. Proto nelze její činění považovat za zneužití práva, nýbrž za jeho náležitý výkon. Dovolatelka proto navrhla, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Na úvod NS vyložil, že dle ustanovení § 114 odst. 1 OZ s sebou nese úpravu, dle které je člověk oprávněn si rozhodnout, jaký má mít pohřeb. Pokud o tom nezanechá výslovné rozhodnutí, toto rozhodnutí o pohřbu padne na manžela zesnulého, a další blízké osoby v takovém pořadí, jak je již shora uvedeno v kapitole Právo volby pohřbu. Nadto, NS podotkl, že důvodová zpráva k ustanovení § 113 a § 117 OZ kromě dalšího, ustanovuje zásadu, kdy se ochrana osobnosti vztahuje i na tělo mrtvého člověka, je doktrinálně uznávána po delší dobu, avšak nebyla jasně formulována.

V souladu s ustanovením § 114 OZ dále rozvíjí oprávnění zahrnutá v § 113 odst. 1 OZ, v posloupnosti výslovně uvedených osob rozhodnout o pohřbu zemřelého.

Podle Nejvyššího soudu ustanovení § 114 o. z. dále rozvíjí oprávnění obsažené v § 113 odst. 1 o. z., přičemž zakotvuje ve vztahu k vůli člověka (pro případy nebyla-li projevna) subsidiární oprávnění v posloupnosti výslovně uvedených osob rozhodnout o pohřbu zemřelého (jde v podstatě o rozhodnutí o celkové organizaci pohřbu, včetně např. určení okruhu jeho účastníků). Zákon zde svěřuje vůdčí úlohu zákonnému partnerovi zemřelého (v případě, že žije), který je tak v první řadě povolán rozhodnout v této záležitosti. Nelze však pominout, že výkon tohoto práva se může dostat do případné kolize s již výše zmíněným právem na pietu např. ostatních osob. Proto je dle Nejvyššího soudu nezbytné i v těchto případech proporcionálně poměřovat tato práva s ohledem na okolnosti každého konkrétního případu. Ve vypjatých případech (jako se to naznačuje např. i v projednávané věci) přitom jako zákonná pomůcka poslouží případně i aplikace ustanovení § 8 OZ, podle něhož zneužití práva nepožívá právní ochrany. Takovéto zneužití práva může být spatřováno např. právě v tom, pokud by osoba oprávněná rozhodnout o pohřbu zemřelého člověka objektivně neopodstatněně, resp. svévolně, znemožnila osobám oprávněně uplatňujícím své právo na pietu, zúčastnit se pohřbu zemřelého člověka. Nejvyšší soud uzavřel kauzu s tím, že oprávnění osob, jejichž výčet obsahuje ustanovení § 114 odst. 1 věta druhá OZ, nelze posuzovat jako absolutní právo umožňující takovýmto osobám bez objektivně seznatého důvodu vyloučit další osoby, jimž ve smyslu § 81 OZ svědčí právo na pietu, z možnosti účastnit se pohřbu jim blízkého zemřelého člověka, vzdát mu tak úctu a současně mimo jiné i dát tak průchod svým legitimním citům ve vztahu k němu. Zabránění účasti na pohřbu takovýmto pozůstalým – byť s odkazem na zmiňované ustanovení § 114 odst. 1 věta druhá o. z., proto může případně být za určitých okolností konkrétního případu klasifikováno i jako zneužití práva, které ve smyslu ustanovení § 8 OZ nepožívá právní ochrany.

V zásadě totožný názor aktuálně zastává i právní doktrína. Podle ní „nelze vyloučit, že rozhodnutím o způsobu provedení pohřbu (např. vyloučením určité osoby z pohřebního obřadu) může být podle okolností zasaženo do osobnosti

jiného, a to zejména do jeho soukromí ve smyslu práva na rodinný život.“⁵⁴ S ohledem na výše řečené pak Nejvyšší soud dovolání žalované nevyhověl. Rozhodnutí v této věci je důležité, protože vytyčuje hranice v problematice významné, v případě zorganizování pohřbu. Sdělení NS je více méně jasné prostřednictvím ustanovení § 114 odst. 1, druhá věta OZ „nelze si vyřizovat účty s ostatními pozůstalými“.⁵⁵

9 Problematika pitev

Úprava respektuje právo člověka rozhodnout, jak bude naloženo po smrti s jeho tělem.⁵⁶ V otázce pitvy nebo použití lidského těla po smrti člověka pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům zákon odkazuje na zvláštní úpravu. Jedná se o případy zejména veřejnoprávní úpravy. Jinak platí obecná zásada, že neprojeví-li člověk souhlas s pitvou, nebo použitím svého těla po smrti pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům, platí, že s pitvou nebo takovým použitím svého těla nesouhlasí.

V případě souhlasu s pitvou, nebo použitím těla po smrti pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům je třeba své rozhodnutí zapsat do rejstříku vedeného podle jiného předpisu. Souhlas lze také projevit ve veřejné listině, nebo vůči poskytovateli zdravotních služeb.

Souhlas s pitvou či použitím svého těla po smrti lze odvolat. Odvolá-li souhlas člověk ve zdravotnickém zařízení, může tak učinit prohlášením v písemné formě.

Dle shora uvedeného vyplývá, že problematika pitvy je založena v OZ, část první, Hlava II, oddíl 6, pododdíl 6 - ochrana lidského těla po smrti. Zákon č. 372/2011

⁵⁴ Srov. např. *Lavický, P. a kol.*: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 606-607.

⁵⁵ *Epravo.cz* [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/neoznameni-termínu-pohřbu-jako-neopraveny-zasah-do-osobnostnich-prav-107238.html>.

⁵⁶ Srov. § 113 odst. OZ – člověk má právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem, v §113 odst. 2 OZ – provést pitvu nebo použít lidské tělo po jeho smrti bez souhlasu zemřelého lze jen, pokud tak stanoví jiný zákon).

Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, jakož i zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) také problematiku pitev uvádí. Zvláštní úprava je upravena v ZZS, konkrétně v části sedmé, týkající se nakládání s odejmutými částmi lidského těla, tělem zemřelého, postup při úmrtí a pitvy (§ 79–92). Podle § 79 odst. 2 úkony na těle zemřelého, s výjimkou prohlídky těla zemřelého, postupů podle TrsZ a případů nařízení pitvy orgány činnými v trestním řízení podle jiného právního předpisu (trestního řádu), mohou být provedeny nejdříve za 2 hodiny poté, kdy k úmrtí došlo.

V §83-86 ZZS č. 372/2011 Sb. je stanoven postup při úmrtí. Lékař, provádějící prohlídku těla zemřelého, mimo jiné neprodleně informuje Policii České republiky, jde-li o podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem nebo sebevraždou, zemřelého neznámé totožnosti; úmrtí, ke kterému došlo za nejasných okolností. Lékař provádějící prohlídku těla zemřelého provede jen nezbytné úkony tak, aby nedošlo ke zničení nebo poškození možných důkazů nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, nebo že jde o sebevraždu (§ 86 odst. 1 písm. g).

Lékař, provádějící prohlídku těla zemřelého, mimo jiné informuje Policii České republiky, jestliže mu není známa osoba blízká k zemřelému, nebo ji nebylo možné o úmrtí vyrozumět, a to za účelem vyhledání osoby blízké k zemřelému a předání informace o úmrtí (§ 86 odst. 1 písm. h).

9.1 Druhy pitev

Když vešel v účinnost platný OZ, tak to vyvolalo několik názorových rozporů ohledně patologicko-anatomických a zdravotních pitev mezi právníky. Někteří považovali od 1. 1. 2014 za správné stanovisko, že po tomto datu již nelze provádět tyto druhy pitev bez předchozího písemného souhlasu toho, kdo má být pitván, který udělil za jeho života.⁵⁷ Je známo, že ZZS je v poměru speciality, tedy *lex specialis* k platnému občanskému zákoníku, a obsahuje-li podrobnější právní úpravu, platí občanský zákoník subsidiárně (zástupně)

⁵⁷ Srov. JUDr. Jan Mach, *Nový občanský zákoník a pitvy*, Měsíčník Tempus Medicorum, Reg.č. MK ČR 6582, ISSN 1214-7524.

a přednost má specifická právní úprava stanovená zákonem o zdravotních službách č. 372/2011 Sb. Stejně je tak i v případě anatomické pitvy, prováděné k výukovým, vědeckým, nebo výzkumným účelům, kde je třeba předchozího písemného souhlasu pacienta, nebo po smrti tohoto pacienta, písemného souhlasu osoby zemřelému blízké.⁵⁸ Dříve bylo platné, že osoby blízké zemřelému mohly udělit dodatečný souhlas, avšak OZ tuto skutečnost již neumožňuje.

Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 3. března 2014 k problematice ochraně lidského těla po smrti člověk v OZ vydala následující stanovisko:

„Vyjádření souhlasu s pitvou dle § 115 NOZ je relevantní pouze k pitvě anatomické (tedy pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům) a pitvám, které nejsou uvedeny v taxativním výčtu „povinných“ pitev stanovených v § 88 odst. 2 a 3 ZZS; v ostatních případech bude pitva prováděna povinně (§ 88 odst. 2 a 3 a § 115 TR).“⁵⁹

Jak je všeobecně známo, úpravu pitev najdeme jednak v OZ, ale také v ZZS. Co se týče transplantací, tam se aplikuje TrspZ.

Pro lepší pochopení problematiky je účelné zmínit aspoň ve stručnosti druhy pitev. V ZZS jsou diferenciovány čtyři druhy pitev, jejichž účelem je určit důvody a okolnosti úmrtí. Jsou to pitvy patologicko-anatomické, zdravotní, soudní a anatomické.⁶⁰

Patologicko – anatomické, které se provádějí za účelem zjištění základní nemoci a dalších nemocí, komplikací zjištěných nemocí a k ověření klinické diagnózy a léčebného postupu u osob zemřelých ve zdravotnickém zařízení a smrti z chorobných příčin, ve znění § 88 zákona č. ZZS.

⁵⁸ Srov. JUDr. Jan Mach, *Nový občanský zákoník a pitvy*, Měsíčník Tempus Medicorum, Reg.č. MK ČR 6582, ISSN 1214-7524, tamtéž.

⁵⁹ *Výkladové stanovisko č. 20 Expertní skupiny Komise pro aplikace nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 3. března 2014 [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:*

http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stanovisko_20.pdf.

⁶⁰ viz. § 88 Zákona č. 372/2011 Sb. *o zdravotních službách* v posledním znění.

V případě zdravotní pitvy platí, že zdravotní pitvu provádí poskytovatelé v oboru soudního lékařství. Nestanoví-li tento zákon jinak, provede se zdravotní pitva povinně při náhlých a neočekávaných úmrtích, jestliže při prohlídce těla zemřelého nebylo možno jednoznačně zjistit příčinu smrti, při všech násilných úmrtích včetně sebevraždy, při podezření, že úmrtí může být v příčinné souvislosti s nesprávným postupem při poskytování zdravotních služeb, které vyslovil zdravotnický pracovník zúčastněný na poskytování zdravotních služeb, lékař, který provedl prohlídku těla zemřelého, nebo osoba blízká zemřelému, při podezření, že úmrtí mohlo být způsobeno v souvislosti se zneužíváním návykových látek, u osob, které zemřely ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence.

Typické pro soudní pitvy je, že soudní pitvy provádí poskytovatelé v oboru soudního lékařství, převoz těla zemřelého k soudní pitvě a zpět zabezpečuje a hradí orgán činný v trestním řízení, který ji nařídil. Rovněž hradí i veškeré další náklady s pitvou spojené, pokud v rámci pitvy patologicko-anatomické, zdravotní nebo anatomické nastane podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, nebo že okolnosti úmrtí jsou nejasné. V tomto případě se následně pitva přeruší, poskytovatel tuto skutečnost neprodleně oznámí Policii České republiky, pokud orgán činný v trestní řízení nenařídí do 2 hodin od tohoto oznámení pitvu podle jiného právního předpisu, může poskytovatel přerušenu pitvu dokončit (pro srovnání § 88 odst. 7). Lékař provádějící prohlídku těla zemřelého nebo poskytovatel provádějící pitvu může rozhodnout o neprovedení patologicko-anatomické pitvy podle § 88 odst. 2 písm. a) nebo c), nebo zdravotní pitvy podle § 88 odst. 3 písmena b) nebo d), jestliže jde o úmrtí, jehož příčina je zřejmá a zemřelý pacient za svého života, zákonný zástupce nebo osoba blízká vyslovili prokazatelně nesouhlas s provedením pitvy (§ 89 odstavec 3). Prokazatelný nesouhlas s provedením pitvy je součástí zdravotnické dokumentace vedené o zemřelém.

O rozhodnutí o neprovedení zdravotní pitvy je poskytovatel v oboru soudního lékařství povinen informovat Policii České republiky (§ 89 odst. 6). Negativním dopadem ohledně změny, týkající se pitev v NOZ bylo, že mnoho nemocnic tehdy omezilo „nepovinné“ pitvy kvůli možnému riziku soudních sporů. Patologové si

díky tomu stěžovali na značný pokles množství prováděných pitev. Navíc, byla omezena výuka na lékařských fakultách a také to mělo negativní dopad na výzkum z tkání získaných post-mortem. V konečném důsledku i lékaři ztráceli informace ohledně správných diagnostických a terapeutických postupů.

10 Právo na vydání ostatků

V roce 2005 Nejvyšší soud stanovil, že:

„Návrhům domáhajících se vydání rozhodnutí, jež se týká nakládání s ostatky pochovaných nebo zpopelněných těl zemřelých osob, nelze vyhovět; takové žaloby se neopírají o žádné ustanovení občanského nebo jiného soukromoprávního předpisu, který by zakládal nárok pro určitou osobu blízkou na přemístění ostatků.“⁶¹

Zakotvením institutu práva na vydání ostatků do platného OZ byl odstraněn tento nedostatek v právní úpravě. Toto právo prezentuje zvláštní osobnostní právo, kde zákon taxativně určuje okruh osob, které se mohou domáhat vydání lidských ostatků na osobě, která je má v držení neoprávněně.

K této problematice je možno zmínit nález ÚS ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08, ve kterém bylo uvedeno, že:

„Nepochybnou součástí práva na rodinný život je i vztah žijícího člena rodiny k jeho předkům, jehož typickým a sociálně doložitelným obsahem je respekt k památce předků, případně požadavek pietního zacházení s předky. Přitom platí, že o způsobech nakládání s mrtvými, o tom, v jaké formě a na jakém místě jsou jejich ostatky uloženy, má právo rozhodovat sám jednotlivec. Zvláštní pouto jednotlivce se proto neváže pouze k mrtvým předkům, ale rovněž i k místu jejich posledního spočinutí, které si zvolili a vlastními prostředky zbudovali. Tento pietní respekt se proto týká nejen mrtvých samotných, ale též pietního místa. Pietní a emociální vztah k tomuto místu může být v takovém případě dokonce silnější než vlastnický vztah k tomuto místu.“

⁶¹ Usnesení NS ze dne 9. 3. 2006, sp. zn. 22 Cdo 685/2005.

Ve spojitosti se shora uvedeným uvedu případ, kdy se žalobkyně obrátila na soud s tím, že jí není známo místo uložení urny s ostatky jejích rodičů a žádala náhradu nemajetkové újmy v penězích. Krajský soud v Ostravě vydal rozsudek sp. Zn. 23 C 241/2008, ve kterém bylo žalovanému uloženo písemně doručit žalobkyni sdělení o místě uložení ostatků zemřelých rodičů spolu s písemnou omluvou a zaplatit žalobkyni částku 100 000,- Kč jako finanční kompenzaci nemajetkové újmy ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 OZ. V řízení o dovolání žalovaného se pak také zabýval Nejvyšší soud ve věci žaloby na obnovu řízení z důvodu doplňkového zjištění místa, kde se urny nacházely. Tímto získal důkaz, jenž nemohl předložit v původním řízení. Nejvyšší soud dovolání žalovaného odmítl usnesením ze dne 6. 11. 2014, sp. zn. 30 Cdo 241/2014. V dané věci dokonce byla podána ústavní stížnost, kterou ÚS usnesením ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. III. ÚS 2854/14 odmítl. Jako zdůvodnění ÚS uvedl, že v rozsudku KS v Ostravě ze dne 2. 6. 2009, č. j. 23 C 241/2008-45 bylo uvedeno, že zásah do osobnostních práv trvá, neboť žalobkyně nezná, jakým způsobem jsou ostatky jejích rodičů uloženy a tím jí ani není umožněno vykonávat „právo na pietu k místu posledního odpočinku“. Podle KS by nemuselo dojít k uvedeným následkům, pokud by stěžovatel potřebné údaje sdělil. V prvotním řízení bylo také bráno v úvahu, že stěžovatel ostatky v budoucnu vydá (za předpokladu, že je nezlikvidoval) a to nejen formou sdělení místa rozsypu, ale i předání ostatků v urnách.

Je nutno ale zdůraznit, že toto právo se může dostat do kolize s právem na pietu, např. ostatních účastnících se osob. V souladu s ustanovením NS je nezbytné i v těchto případech brát v úvahu proporcionalitu dle okolností. Jako pomůcka může sloužit § 8 OZ⁶², kdy může být považováno jako skutečnost, která neumožní osobám uplatňovat oprávněně své právo na pietu svou účastí na pohřbu.

⁶² § 8 OZ – zneužití práva nepožívá právní ochrany.

11 Nároky z postmortální ochrany

Platný OZ přejímá ustanovení § 579 odst. 2 OZ jako standardní ustanovení, běžné ve všech právních řádech, do ustanovení § 2009 odst. 2, což znamená, že právo na peněžité zadostiučinění zaniká smrtí postižené osoby. OZ však v § 1475 odst. 2 definuje pozůstalost tak, že jí tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. Důvodová zpráva k § 1475 konstatuje, že:

„Posun oproti stávající úpravě je zejména v opuštění široce formulovaného pravidla § 579 stávajícího zákoníku o zániku subjektivních práv a povinností vázaných jen na osobu dlužníka nebo věřitele jeho smrtí. Podle § 1475 odst. 2 spadají do pozůstalosti i subjektivní práva povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci. Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována“.

NS ČR se několikrát zabýval ochranou piety zemřelého a pozůstalých. V této věci se lze zmínit o rozsudku NS ze dne 16. 8. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2782/2007⁶³, jež se týkal případu, kdy žalobkyně písemně oznámila úmrtí svého syna a měla zájem na vyklizení jeho bytu, žalovaný ji toto neumožnil a byt byl vyklizen způsobem takovým, který se využívá u osob zcela osamělých. Zmařením úmyslu žalované o vyklizení bytu syna tak žalovaná přišla o možnost, aby si ponechala některé věci po synovi na jeho památku. V rozsudku NS soud judikoval, že *„znemožněním realizace práva na pietu bylo zásahem do soukromí, který podle okolností může odůvodnit potřebu ochrany pozůstalé fyzické osoby podle ustanovení § 11 a násl. OZ“*.⁶⁴

Významným judikátem nejenom v oblasti ochrany osobnosti zesnulého, ale i ochrany osobnosti pozůstalých byla kauza, ve které se jednalo o spor ve věci

⁶³ Rozsudek NS ze dne 16.8.2007, sp. zn. 30 Cdo 2782/2007.

⁶⁴ Rozsudek NS ze dne 16.8.2007, sp. zn. 30 Cdo 2782/2007.

zveřejnění fotografií ohořelých tělesných pozůstatků osob ve vraku auta bulvárem. Syn žalobců byl jednou z osob sedící v tomto vraku. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2008, 30 Cdo 3361/2007 ⁸⁾ bylo řečeno, že:

„Přes smrt fyzické osoby pravidelně dále u osob jí nejbližších přetrvávají vytvořená a prožívaná rodinná pouta ve formě piety, resp. kultu, přičemž jejich význam pro prakticky každou pozůstalou fyzickou osobu je nepopíratelný. Proto necitlivý neoprávněný zásah proti této chráněné sféře fyzické osoby představovaný znemožněním realizace práva na pietu je zásahem do soukromí, který podle okolností může odůvodnit potřebu ochrany pozůstalé fyzické osoby podle ustanovení § 11 násl. OZ. Je-li pak necitlivým a neoprávněným zásahem současně např. znevážena samotná zemřelá fyzická osoba, pak přistupuje i možnost postmortální ochrany této osoby podle § 15 odst. 1 OZ. V daném případě opsaný zásah žalovaného spočívající ve zcela neopodstatněném zveřejnění fotografií zpodobňujících mimo jiné též ohořelé tělesné pozůstatky tragicky zesnulého syna žalobců neoprávněně postihl soukromí žalobců jako nejbližších pozůstalých v oblasti prožívání a realizace piety ve vztahu k zemřelému synovi.“⁶⁵ Vrchním soudem v Praze bylo následně každému z pozůstalých rodičů přiznáno právo na finanční i morální kompenzaci.

Nelze se nezmínit rovněž o nález Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08, kde se uvádí, že *„nepochybnou součástí práva na rodinný život je i vztah žijícího člena rodiny k jeho zesnulým předkům, jehož typickým a sociálně doložitelným obsahem je respekt k památce předků, případně požadavek pietního zacházení s předky“.*⁶⁶ K tomuto nálezu se rovněž váže případ Schwarzenberské hrobky, kdy se Ústavní soud zabýval ústavní stížností rodiny Schwarzenbergů, kteří se domáhali zrušení zákona č. 143/1947 Sb., o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou. Na základě tohoto předpisu došlo k převodu majetku tohoto šlechtického rodu na čs. stát. I přesto, že ve stížnosti bylo stěžovatelkou namítáno porušení vlastnického práva a práva na spravedlivý proces, ÚS svým závěrem rozhodnul, že bylo zasáhnuto

⁶⁵ Rozsudek NS ze dne 31.1.2008, sp. zn. 30 Cdo3361/2007.

⁶⁶ Ústavní nález ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08.

do práva na respekt k rodinnému a soukromému životu dle čl. 8 Evropské úmluvy a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. V případě Schwarzenbergské hrobky ÚS dovedl, že bylo porušeno právo na rodinný život.

Navíc, Evropský soud pro lidská práva podobně rozhodnul i v případě Elli Poluhas Dodsbo proti Švédsku⁶⁷. Jednalo se o spor pozůstalé vdovy, která chtěla přenést ostatky svého zemřelého manžela ze hřbitova, kde byl po smrti pohřben, na hřbitov 70 km vzdáleného Stockholmu. Stěžovatelka se do Stockholmu přestěhovala a také tam byli pohřbeni její rodiče. Úřady Švédska její žádost na přenesení ostatků zesnulého manžela zamítly s odkazem na švédský zákon o pohřebnictví, dle něhož je třeba „ctít pokojný odpočinek“ zemřelého. Tentýž postoj zaujaly švédské soudy. Následně se tedy stěžovatelka obrátila na Evropský soud pro lidská práva a namítala zásah do jejího základního práva porušením čl. 8 Evropské úmluvy. Paradoxně tak Evropský soud pro lidská práva musel posoudit kolizi práva stěžovatelky na přemístění ostatků a veřejného zájmu společnosti na respektování posvátnosti místa posledního odpočinku. Na jedné straně se zde řešil přímý střet práva na uplatnění postmortální ochrany s ochranou piety zemřelého na straně druhé. Evropský soud pro lidská práva v tomto sporu zaujal stejné stanovisko, jako švédská vláda a ustanovil, „že v tak závažné a citlivé otázce musí být smluvním stranám ponechána široká míra posuzovací volnosti“. Navíc judikoval, že uznává postmortální ochranu jako subjektivní právo pozůstalých, stejně i veřejnoprávní ochranu piety. Porušení čl. 8 Evropské úmluvy v souvislosti s ochranou lidských ostatků shledal Evropský soud pro lidská práva i v dalších případech. Jmenovitě např. v případě Marić proti Chorvatsku⁶⁸, kdy bylo nakládáno jako s klinickým odpadem s ostatky mrtvorozeného dítěte. Jako poslední uvedu případ Maskhadova⁶⁹ a další proti Rusku, jenž se týkal odmítnutí ruských státních orgánů vydat tělo zabitého teroristy za účelem pohřbu.

⁶⁷ Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 1. 2006 ve věci Elli Poluhas Dodsbo proti Švédsku. Stížnost č. 61564/00.

⁶⁸ Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 6. 2014 ve věci Marić proti Chorvatsku, stížnost č. 50132/12.

⁶⁹ Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 6. 2013 ve věci Maskhadova a další proti Rusku, stížnost č. 18071/05.

Právní úprava občanského zákoníku, jak bylo výše uvedeno, změnila dosavadní praxi tak, že uplatněná subjektivní práva nezanikají a přecházejí na dědice. Tzn. podá-li osoba žalobu na ochranu osobnosti za zásah do osobnostních práv (např. poškození zdraví) a v průběhu řízení zemře, přechází právo na peněžité zadostiučinění na dědice. V takto pojaté koncepci je uplatněné a potažmo přiznané (vykonatelné) peněžité zadostiučinění majetkovým právem.

Nadto je vhodné zmínit úpravu bezdůvodného obohacení v případě zásahu do přirozených práv člověka, zakotvenou v ustanovení § 3004 odst. 2 platného OZ. Zdá-li se osoby oprávněné dle ustanovení § 82 odst. 2 budou moci domáhat bezdůvodného obohacení v případě zásahu do přirozených práv zesnulého člověka, je otázkou výkladu předmětných ustanovení. Při využití analogie autorského zákona a předmětných ustanovení snad této ochraně nic nebrání.

12 Výstava mrtvých těl – Bodies

Jako další příklad k dané problematice mohu uvést výstavu Bodies, která proběhla v České republice již třikrát. V rámci této výstavy jsou předváděna lidská těla, která jsou speciálně ošetřena a stabilizována speciální konverzační metodou. Takzvaná plastinace konzervuje tělo za použití tekuté silikonové gumy, jenž nahradí v lidské tkáni tekutiny a zastavuje tak přirozený proces rozkladu. Těla jsou naaranžována do různých pozic a již v předchozích letech výstava vyvolala kritiku. Pomocí této metody německý preparátor mrtvol Gunther von Hagens, taktéž vynálezce této metody v jedné osobě, plánoval, že začne prodávat lidské mrtvoly na internetu. Autoři exhibice mrtvých těl mluví o vzdělávání, odpůrci zas o neetickém vydělávání na tělech bez vyjasnění otázky, odkud tyto lidské ostatky pocházejí.⁷⁰ Policie ČR musela řešit podněty k řešení, které jí byly zaslány, jako důvod bylo uvedeno údajné porušení zákona č. 256/2001 Sb., zákon o pohřebnictví. I kdyby k porušení zákona došlo, uvedené záležitosti by se řešily jako správní delikty, nikoli jako trestné činy. Tehdy v roce 2007 Policie obdržela

⁷⁰ Lidovky.cz [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/domov/policie-resi-vystavu-mrtvych-tel-na-vystavisti-porusuje-zakon-podnecuje-ji-lide.A170309_160614_in_domov_sk

trestní oznámení, které v závěru šetření byly odloženy. Ministerstvo pro místní rozvoj již dříve uvedlo, že je zapotřebí uplatnit § 493 OZ, který stanoví, „že *mrtvé lidské tělo se nikdy nestane exponátem...ani během výstavy*“.⁷¹ Není v tomto případě jasné, odkud pochází vystavovaná těla, není znám jejich původ. Pořadatelé uvádí, že jsou vázány mlčenlivostí v této věci v rámci mezinárodní smlouvy. V roce 2010 byla zakázána tato výstava ve Francii. Kasační soud vydal rozsudek⁷², ve které uvedl, že vystavování mrtvých těl pro komerční účely porušuje občanský zákoník. V naší republice se k protestu proti pořádání výstavy negativně vymezila Liga lidských práv, Česká lékařská komora, či městská část Prahy 7, kde posledně výstava konala. Česká anatomická společnost se vyjádřila na konto autorů výstavy, že „*česká legislativa jednoznačně vylučuje použití těla zemřelého jako zdroje finančního prospěchu fyzických nebo právnických osob*“.⁷³ Dokonce ÚS ve svém nálezu ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. 2477/08⁷⁴ v době prvního konání shora uvedené výstavy v Praze potvrdil, že na mrtvá lidská těla se vztahuje pietní ochrana, která je součástí práva na rodinný život.

13 Vybrané oblasti postmortální ochrany v jiných zákonech

Při studiu zdrojů a literatury vztahující se k problematice ochrany zemřelých v soukromém právu jsem zjistila, že tato problematika se široce prolíná i do ostatních oblastí práva veřejného. V následujících podkapitolách budou uvedeny je v nástinu jen ty, které mě nejvíce zaujaly.

⁷¹ *Lidovky.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/domov/policie-resi-vystavu-mrtvych-tel-na-vystavisti-porusuje-zakon-podnecuji-ji-lide.A170309_160614_In_domov_sk.

⁷² *Rozsudek Kasačního soudu* (Cour de cassation) – prvního občanskoprávního senátu (Première chambre civile) č. 764 ze dne 16. září 2010 (09-67,456). [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000022826393/>.

⁷³ *Lidovky.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/domov/mrtva-tela-na-vystave-neukazujte-zakum-mohou-byt-cinskych-veznu-vyzvali-odpurci-1500-skol.A170224_171030_In_domov_sk.

⁷⁴ Nález ÚS ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. 2477/08.

13.1 Zákon o pohřebnictví

Není možné se v této práci nezmínit o zákonu č. 256/2001 Sb., zákon o pohřebnictví, který stanovuje pouze dvě možnosti, jakým způsobem může být zesnulý člověk pohřben. Tím prvním je uložením lidských pozůstatků do hrobu, nebo hrobky na veřejném pohřebišti. Druhou možností je zpopelnění lidských pozůstatků v krematoriu. Je všeobecně známo, že v naší republice je kremace volena v 90 procentech případů. Veřejný ochránce práv se například zabýval stížností pozůstalého syna, jehož matka zemřela a její nový manžel odmítá uložit urnu po pohřbu do hrobu na veřejném pohřebišti, a zamezuje tak v přístupu k urně pozůstalým. Syn ani další příbuzní nemohou památku zemřelé důstojně uctít, neboť se k urně nemohou dostat, obzvláště v den Památky zesnulých. V ZPoh není uložena povinnost vypraviteli pohřbu, aby byla urna uložena na veřejném pohřebišti, výjimkou jsou pohřby, které zajišťuje obec jako tzv. sociální. Stejně je tomu i v případě, kdy si urnu v zákonem stanovené lhůtě nikdo u provozovatele krematoria nevyzvedne. Množí se případy, kdy se pozůstalí nedohodnou na způsobu pohřbu a místo uložení urny s ostatky zesnulého. V praxi se jedná zejména o zemřelé, kteří byli rozvedeni, nebo žili s druhem či družkou. Zpravidla si tyto příbuzní nechají po kremačním obřadu urnu doma, žádné hrobové místo, či místo v kolumbáriu nepronajmou. Příbuzní, známí a kamarádi pak nemají možnost uctít památku zesnulých a tím pádem jsou vyvolány neshody mezi příbuznými. Každý z případů se musí posuzovat individuálně, včetně toho, jestli k uložení urny s popelem došlo ve zlé vůli, nebo po dohodě s ostatními pozůstalými. Nutno podotknout, že urnu se zpopelněnými ostatky vydává pohřební služby, resp. krematorium, té osobě, která uzavřela smlouvu o obstarání pohřbu (kremace). Tato osoba pak rozhoduje o tom, kde bude urna uložena ve většině případech po dohodě s pozůstalými. Kdo u pohřební služby sjednal pohřbení má pak nárok na vydání urny.

13.2 Zákon o válečných hrobech a pietních místech

Jako voják z povolání se musím krátce zmínit i o válečných hrobech, ve kterých jsou pod právní ochranou pochovávány oběti válečných konfliktů. Tyto hroby jsou mj. symboly, které nám mají připomínat padlé na bojištích a veškerých frontách a zároveň mají představovat humanismus a solidaritu. ČR se jako civilizovaný stát zavázala „že bude pečovat o všechny válečné hroby bez ohledu na to, zda se jedná o hroby našich nebo spojeneckých vojáků, kteří bojovali proti naší zemi“.⁷⁵ Mezinárodní humanitární právo upravuje problematiku válek a jejich důsledků. Toto právo je dále rozděleno na Ženevské tzv. humanitární a Haagské tzv. válečné právo. Ochranu příslušníků ozbrojených sil, kteří se přímo, či nepřímo účastní válečného konfliktu a dalších osob, jež se nepodílely aktivně na akcích nepřátel, zejména civilního obyvatelstva, zahrnuje právo Ženevské. Na druhé straně, právo Haagské se týká práv a povinností jednotlivých stran, které se podílejí na válečném konfliktu a limituje prostředky způsobu vedení války. Zákon o válečných hrobech a pietních místech nabyl účinnosti dne 1. 7. 2004, do té doby péče o válečné hroby byla vykonávána hlavně obcemi. „ZVH není jen archaickou vzpomínkou na války v minulých staletích zakončené příměřím druhé světové války, ale i nadále aktuální právní úpravou s ohledem na válečné krize ve světě, ve kterých působí i vojáci Armády České republiky“.⁷⁶ Nutno dodat, že pokud by ten, kdo padl v boji, zůstal a prožil svůj život se svou rodinou, pak by jistě bylo důstojně a s úctou postaráno o jeho ostatky.

V souladu s ustanovením § 65 zákona č. 221/1999 Sb., zákon o vojácích z povolání, jsou uvedeny podmínky vojenského pohřbu s poctami. Dle přání pozůstalých je organizován pohřeb, který vychází z vojenských zvyklostí a předpisů. Touto volbou posledního rozloučení může být vyjádřena úcta státu a společnosti k vojáku z povolání, ať už zemřelého v boji, či přirozenou smrtí.

⁷⁵ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6, s. 342.

⁷⁶ VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o pohřebnictví: Zákon o válečných hrobech: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-680-8, s. 149-150.

13.3 Zákon o zpřístupnění svazků StB

„Problematiky ochrany osobnosti se také mohou dotýkat sporů, vznikající při uplatňování zákona č. 140/1996 Sb., o zpřístupňování svazků, vzniklých činností bývalé Státní bezpečnosti, v platném znění.“⁷⁷

Tento zákon umožňuje vstupovat do svazků tajných spolupracovníků a bývalých příslušníků oborové složky Sboru národní bezpečnosti organizačně příslušející Státní bezpečnosti s cílem se vyrovnat s komunistickou minulostí našeho státu. Hodně lidí tak zjistilo, že na ně donášeli jejich blízcí a kamarádi. Zákon o archivnictví koliduje se starším Zákonem o zpřístupnění svazků StB, ve kterém je režim ochrany citlivých údajů sledovaných osob přísnější. Ústavní soud vydal dne 11. 1. 2017 nález, kdy nevyhověl návrhu směřující proti výjimce, která historikům usnadňuje přístup k dokumentům nacistického i komunistického režimu.⁷⁸ NS požádal ústavní soudce, aby zvažili soulad právní úpravy s ústavním pořádkem, ti se návrhem zabývali tři roky. Česká právní úprava přístupu k dokumentům je nejvíce přístupnou v Evropě. Je třeba rozlišit pojmy nahlížení a zveřejnění, což není totéž. Archivy uchovávající především dokumenty z činnosti státních institucí, musí v případě zpřístupnění a ochranou soukromých a veřejných zájmů. Rozmach informační společnosti a měnící se legislativní prostředí přinesly s sebou nutnost úpravy protichůdných občanských práv, jako jsou právo na svobodu bádání, právo na informace z činnosti institucí státu a neposledně i ochranu osobnosti. Nároky na uchování informací z dokumentů u původců rostou, rovněž jako jejich převzetí, zpracování a zpřístupňování veřejnosti. Dokumenty zahrnující osobní data z doby po roce 1989 je obtížné zpřístupnit pro veřejnost ve srovnání s dokumenty týkajícími se totalitních režimů. Vystává otázka, zda tyto archivní dokumenty mohou být nepřístupné po celou délku života osoby, případně déle.

⁷⁷ PLECITÝ, Vladimír, Josef VRABEC a Josef SALAČ. *Základy občanského práva*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-145-8, s. 69.

⁷⁸ ČT 24.cz [online]. [cit. 6. 3. 2022]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2009248-archivy-stb-zustanou-badatelum-dal-pristupne-ustavni-soud-odmitl-zpriseni-pravidel>.

13.4 Zákon o ochraně osobních údajů

V LZPS je mimo jiné zakotveno i právo na soukromí jako základní lidské právo. Právo na soukromí je spojováno zejména s ochranou osobních údajů, která v současné době s rozvojem moderních technologií je významnou součástí práv, která musí být chráněna před nebezpečnými zákroky do soukromí. Převratné změny v lidské činnosti s sebou přinesly především úpravy, které se dotýkají lidské komunikace, předávání informací atd. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. 10. 1995 o ochraně fyzických osob byla do českého právního řádu implementována prostřednictvím zákona o ochraně osobních údajů. Tento zákon byl mnohokrát novelizován, především kvůli vstupu do EU. Shora zmíněná směrnice v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů pro problematiku ochrany osobních údajů zesnulých „členským států neukládá, aby byly chráněny osobní údaje zesnulých a ponechává národním zákonodárcům řešení této otázky na zvážení.“⁷⁹ Jak je dále uvedeno v komentáři k obecnému nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR) „bod 27 odůvodnění nařízení výslovně uvádí, že se nevztahuje na osobní údaje zesnulých osob. Osobní údaje o zesulé osobě však mohou představovat osobní údaje některé dosud žijící osoby“.⁸⁰ Plně souhlasím s uvedenými stanovisky, vždyť už i v případě genetického onemocnění, se může stát, že skutečnost o výskytu závažného genetického onemocnění může postihnout také potomky, kteří žijí. V souladu s ustanovením § 25 OZ⁸¹ se hledí i na ochranu osobních údajů nenarozených dětí podobně jako na osobní údaje ostatních fyzických osob. Avšak když se dítě nenarodí, nelze jeho osobní údaje chránit. Tato záležitost může být také sporná, když se data o nenarozeném dítěti mohou vztahovat k osobním údajům jeho rodičů. Domnívám se, že osobní údaje zesnulých by měly být chráněny i po jejich smrti. Úřad pro ochranu osobních údajů zodpovídá za kontrolu a dodržování ochrany osobních údajů u subjektů,

⁷⁹ KOTRLÝ, Tomáš. *Pohřebnictví: právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků*. Praha: Linde Praha, 2013. Praktická příručka (Linde). ISBN 9788086131955.

⁸⁰ Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR): Praktický komentář- KO32016R0679CZ ze dne 30.4.2018. Dostupné z Právního rádce ASPI.

⁸¹ „Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo“.

kteře osobní údaje zpracovvj. řad je veřejnopřavn autoritou, kteří m svou preventivn činností přispět k limitaci, či odvrcen nebezpečí vzniku zvžnho zásahu do práv a svobod danch subjektů.

Je rovněž dležit neopomenout zdravotní dokumentaci, jenž je upravena v mluvě o biomedicině, kteřou je ČR vázána. Každ m právo na ochranu soukrom, co se týče informací o svém zdrav dle č. 10 této mluvy. Již pro přijetí pacienta do péče ve zdravotních službách je třeba, aby pacient učinil rozhodnutí, týkající se tří záležitostí. Jeho rozhodnutí o tom, kdo sm obdržet informace o jeho zdravotním stavu, dále kdo může nahlížet do jeho zdravotnick dokumentace a vypisovat si z ní, nebo pořizovat kopie a nakonec kdo je oprvnen činit souhlas v jeho zastoupen, což je stanoveno v § 109 odst. 1 OZ pod vyrazem „záznamy o péči o zdrav“ a dále jsou upraveny v § 2647 ař 2460. Navíc, z hlediska ochrany osobních údajů a ochrany soukrom je dležitm § 2648 odst. 2 OZ stanovující za jakých podmínek mohou být zpřístupněny data o třetí osobě. V § 2649 a 2650 jsou upraveny okolnosti zpřístupnění zaznamenaných údajů jiné osobě, neř ošetřovaného (za předpokladu souhlasu ošetřovaného). Odchylkou jsou případy v šetřench vědeckých, či statistických, za předpokladu poskytvn záznamů v anonymizovan podobě. Právním předpisem upravujícím, z čeho je slořena zdravotnick dokumentace, kdy jsou poskytvny speciln zdravotní služby, je zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (např. sterilizace, asistovaná reprodukce). Díky digitalizaci byla zavedena elektronick zdravotní dokumentace, kteří opět s sebou přinesla nov zvžn problémy a otázky. Veden elektronick zdravotnick dokumentace se značí tím, že osobní údaje jsou zpracovávány automatizovaně a musí se dodřžovat pravidla, kteří jsou s tím spojeny. Zejména se jedná o plnění povinností stanovených v § 13 odst. 4 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

13.5 Trestn čin hanobení lidských ostatků

Na zvř této kapitoly jen stručná zmínka o trestnm činu hanobení lidských ostatků, jak jiř bylo zmnno v úvodu této přce. Zájem chrnn tmto trestnm činem tkví v ochraně pietního místa a ochraně lidského těla po pohřben a spadá

do trestního práva. Zákonodárce začlenil tuto společensky škodlivou činnost do TČ, což značí, že se jedná o trestní odpovědnost, kdy už nebude dostačovat aplikace jiného právního předpisu. Příklad nepochopitelné neúcty k zesnulým šetřila například policie v Bělé nad Radbuzou, kdy neznámý pachatel v červenci roku 2021 „*odcizil z hrobu volně položenou skleněnou vitrínu, ve které se nacházely dvě urny se zpopelněnými ostatky*“.⁸² Pachateli v případě odhalení hrozí trest odnětí svobody až na dva roky v souladu s ustanovením § 359 TZ. Tento paragraf zahrnuje v prvním odstavci neoprávněné otevření pietního místa, či předmětu (hrob, hrobka, urna) a ve druhém jsou chráněny lidské ostatky před svévolným odejmutím, či nakládáním s nimi v rozporu se zákonem. Za hanobení lidských ostatků bylo rozhodnutím NS ČR ze dne 18. 4. 2018, sp. zn. 4 Tdo 460/2018⁸³ považováno zacházení s tělem mrtvorozence jeho matkou, která jej po porodu hodila do kontejneru. NS ve svém rozhodnutí uvedl, že z popisu jednání obviněné, bylo zřejmé, že jednání obviněné nelze pod objektivní stránku skutkové podstaty přečinu hanobení lidských ostatků dle § 359 odst. 2 TZ podřadit, neboť zde chybí objekt i objektivní stránka tohoto přečinu a tudíž se jedná o lidské pozůstatky podle § 2 písm. c) ZPohř ve stručnosti uvedeno. Příklad byl komplikovaný a pro potřeby této práce zde nebudou uvedeny všechny detaily. Nakonec ve svém usnesení NS rozhodl o dovolání nejvyššího státního zástupce podaného ve prospěch obviněné a přikázal, aby Vrchní soud věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Tento případ jen dokazuje to, že bude stále problematické posoudit případy, kdy k ochraně piety postačí uplatnění jiných prostředků, ať už z práva občanského, správního, či veřejného a v závažných případech již v trestně právní odpovědnosti pachatele.

14 Problematika „Digitální“ smrti

Informační technologie se stále rychle vyvíjejí a současná společnost je na nich závislá. Internet poskytuje lidem neomezené možnosti v oblasti digitální

⁸² Krimi-Plzeň.cz *Hanobení lidských ostatků* [online]. [cit. 6. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.krimi-plzen.cz/a/z-hrobu-ukradl-a-pak-zahodil-urny/>

⁸³ Rozhodnutí NS ČR ze dne 18. 4. 2018, sp. zn. 4 Tdo460/2018.

komunikace a stále více osob ze současné populace tráví mnoho času na sociálních sítích. Většina z nás si neuvědomuje, že jako uživatelé těchto sítí při každém založení účtu tak za sebou zanecháváme nesmazatelnou digitální stopu. Drtivá většina uživatelů sociálních sítí, a i uživatelé operačního systému Android a IOS vstupní bezpečnostní politiku přeskočí a nevěnují žádnou pozornost podmínkách zacházení s jejich daty. Toto přehlížení a přecházení informací, které je provozovatel povinen poskytnout vede ke vzniku složitých situací při řešení ztráty osoby blízké. Všeobecné povědomí o tom, jak řešit správu osobních dat a citlivých informací, které za svůj život lidé vytváří a shromažďují má většina osob v produktivním věku, ale aktivní správu a řešení zabezpečení digitální stopy po smrti vlastníka nemá vyřešeno většina obyvatelstva. Pozůstalí jsou tak stavěni do pozice, kdy musí čelit digitálnímu světu bez odpovídajících znalostí.

„V průzkumu antivirové společnosti Kaspersky, který pojednává o chování Evropanů na sociálních sítích 37 % respondentů uvedlo, že by jim nepřipadalo divné mít přístup k profilu zesnulého rodiče, pokud by v závěti zanechal své přihlašovací údaje. Zcela opačně se vyjadřují ale v případě, kdy by se to mělo týkat jich samotných – podobné procento respondentů by se cítilo nepříjemně, kdyby měli svoje přihlašovací údaje k sociálním médiím zanechat ve vlastní závěti.

⁸⁴ David Emm, hlavní bezpečnostní analytik globálního výzkumného a analytického týmu (GReAT) společnosti Kaspersky prohlásil: *„Data nás provázejí, ať jsme kdekoli, stávají se naší součástí a zůstávají s námi po celý život. Údaje, které sdílíme v současnosti, často nebudou odrážet stejnou osobnost, jakou budeme v budoucnu“.*⁸⁵

Společnost Facebook má danou problematiku řešenou prostřednictvím nastavení účtu uživatele, kde je možnost si zvolit možnosti pro případ smrti tzv. zvěčněnými účty. Jsou to virtuální místa, kde se přátelé a rodina může scházet a sdílet spolu své vzpomínky na zesnulého. Tyto účty mají základní funkce, jako například: spolu

⁸⁴ *Novinky.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/internet-a-pc/clanek/co-bude-s-nasi-digitalni-stopou-vetsina-lidi-to-pred-smrti-vubec-neresi-40385963#dop_ab_variant=0&dop_source_zone_name=novinky.sznhp.box&dop_req_id=cr6gdXWdE7o202202031721&dop_id=40385963&source=hp&seq_no=5&utm_campaign=&utm_medium=z-boxiku&utm_source=www.seznam.cz.

⁸⁵ *Lidovky.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/digitalni-smrt-pravni-rad-neupravuje-prava-pozustalych-k-uctum-k-jejich-odstraneni-postaci-umrtni-li.A181123_134552_In_byznys_pravo_ssu.

se jménem zemřelého člověka se na jeho profilu objeví slovo vzpomínáme, dle na nastavení soukromí daného účtu se mohou přátelé a rodina daného člověka podělit o vzpomínky na zvěčněné timeline, k tomuto účtu se nedá přihlásit atd.⁸⁶ Příkladem, který v této záležitosti mohu uvést je soudní spor z Německa⁸⁷. V něm se matka po pozůstalé patnáctileté dívce jako žalobkyně proti Facebooku domáhala přístupu k účtu své zesnulé dcery. Co musím zdůraznit je, že její dcera zemřela za neobjasněných příčin po srážce s vozem berlínského metra. České právní předpisy tento problém ohledně přístupu k účtu, stejně jako německé výslovně neřeší. Některými odborníky je toto rozhodnutí německého soudu považováno za průlomové. Žalobkyně se pokusila po smrti své dcery přihlásit na její účet na facebooku, avšak bezúspěšně. Jako důvod uvedla, že chtěla zjistit, zda měla její dcera těsně před svou smrtí sebevražedné úmysly. Matka se svého práva pravomocně domohla až u nejvyšší soudní instance. Dle rozhodnutí soudu totiž uživatel facebooku nemá oprávněný zájem se spoléhat na to, že jeho zprávu si přečte pouze uživatel účtu, kterému ji posílá. Jako další skutečnost soud ustanovil, *„že není důvodu u digitálního obsahu dělat výjimku z pravidla, že na dědice přecházejí i dispozice s listinami osobního charakteru“*.⁸⁸ Jako další konstatování uvedl soud následující:

„Rozdíl spočívá pouze ve způsobu přechodu pozůstalosti: zatímco u listin nebo datových nosičů ve vlastnictví, případně držbě zůstavitele přecházejí na dědice práva k těmto věcem, u obsahů nacházejících se na serverech vstupují dědicové stejně jako v tomto případě – jako právní nástupci do smluvního vztahu“.⁸⁹

⁸⁶ Facebook.com [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://www.facebook.com/help/103897939701143>.

⁸⁷ Rozhodnutí Soudního dvora v Německu, *Besprechung BGH v. 12.07.2018, III ZR 183/17 – „Digitaler Nachlass“ samt Folgerechtsprechung* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: https://www.jura.uni-muenchen.de/personen/s/sagstetter_thomas/aktuelles1/digitaler-nachlass/index.html.

⁸⁸ JUDr. Vojtěch Lovětínský *E-právo.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/bude-mit-vas-dedic-pristup-k-vasemu-uctu-na-facebooku-zajimave-soudni-rozhodnuti-z-nemecka-i-z-pohledu-ceskeho-prava-108062.html>.

⁸⁹ Bod. 50, *Rozhodnutí Soudního dvora v Německu, Besprechung BGH v. 12.07.2018, III ZR 183/17 – „Digitaler Nachlass“ samt Folgerechtsprechung* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z: https://www.jura.uni-muenchen.de/personen/s/sagstetter_thomas/aktuelles1/digitaler-nachlass/index.html.

ZÁVĚR

Přestože téma smrti není příjemné, každý z nás si je vědom toho že jednoho dne opustí tento svět a záleží na každém občanu tohoto státu, jak se na tuto situaci připraví. Jelikož je vhodné a spravedlivé mít možnost se svobodně rozhodnout, jak důstojně završit vlastní existenci a vypořádat se s hmotnými a nehmotnými záležitostmi tak, aby mezi pozůstalými příbuznými nedocházelo k nelichotivým a nemorálním sporům, jež jsem zde uváděla je nutné si uvědomit, že bez pomoci právních nástrojů nelze tohoto cíle dosáhnout. K tomuto účelu se primárně již více jak tisíc let využívá zejména práva dědického. To, že člověk může rozhodnout o svém majetku sepsáním závěti, je všeobecně známý fakt. Ne každý však ví, že má také právo dopředu rozhodnout o tom, jak má být naloženo z jeho ostatky a jakým způsobem má být tělo uloženo k poslednímu odpočinku. Způsob pietního rozloučení a úhrada nákladů jsou častým zdrojem svárů mezi pozůstalými. Vždyť tím, že každý občan vytvářel za svého života hodnoty si zaslouží důstojné zacházení i v době, když život z něj vyhasne. Přirozeně pak aktivní legitimace přísluší přednostně příbuzným zesnulého.

Česká právní úprava byla povinna reagovat na nutnost implementace změn na základě předpisů mezinárodního práva, zejména v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a Úmluvě o lidských právech a biomedicíně. Tato diplomová práce si kladla za cíl zejména přiblížit teoreticky jádro postmortální osobnosti a představit judikaturu této problematiky.

Velice stručně byl zmíněn i exkurz do historie co se týče ochrany osobnosti po smrti. Pro ilustraci bylo několikrát na soudních rozhodnutích představeno, jak je důležitý princip proporcionality, když je rozhodováno dle individuálních případů.

Při podrobnějším zkoumání této problematiky jsem se dále obeznámila, že určité právní instituty k zajištění ochrany piety zemřelého nalezneme také v právu veřejném, kdy je tento institut modifikován docela početnou veřejnoprávní úpravou zastoupenou např. zákonem o zdravotních službách, transplantačním zákonem, zákonem o pohřebnictví aj. V prvé řadě je ale nutné podotknout, že je nutné pamatovat na pravidlo *lex specialis derogat legi generali*, přičemž speciální zákon musí mít před ustanovením občanského zákoníku přednost.

Nejprve bylo nutné obecně vymezit pojmosloví a možnosti modelů v prvním oddílu, a bylo vhodné dát prostor velmi krátkému zhodnocení historického vývoje a vymezení základních principů a hodnot, z nichž tento institut vychází. V druhém oddíle byl krátce shrnut vývoj v České republice v návaznosti na současnou platnou právní úpravu, včetně některých právních úskalí. Ve třetí části byl kladen důraz na několik konkrétních etických a právních problémů, se kterými se současná odborná literatura v oblasti dříve vyslovených přání potýká. Pro snadnější orientaci bylo nutné vymezit určité termíny, které s uvedeným institutem souvisí. Stejně jako vymezit, kdo, kdy a za jakých podmínek smí uplatnit postmortální ochranu osobnosti.

Cílem také nebylo obsáhnout sáhodlouhou komparaci platného právního rámce v jednotlivých zemích, kde se tento institut objevil, ani komplexně popsat historický vývoj tohoto institutu k jeho rozličnému využití v jednotlivých právních oblastech. Nekladla si za cíl analyzovat komplexně veškerá etická i právní úskalí, která institut postmortální ochrany osobnosti přináší. Spíše se snaží zdůraznit některé aspekty, ke kterým dosud nebylo dostatečně přihlédnuto.

Na základě výše provedené analýzy současného platného práva ČR a mezinárodního práva, které řeší postmortální ochranu osobnosti a v kontextu případů, které vytváří bezprecedentní povědomí o stavu práva v ČR lze konstatovat, že současné právní normy poskytují dostačený právní rámec k dosažení odpovídajících morálních hodnot při řešení postmortální ochrany a piety zesnulého. Vždy se budou ve společnosti objevovat případy, které pozitivně či negativně ovlivní vývoj práva, je to dané právě vývojem a morálními hodnotami společnosti. Jsem přesvědčena, že národní i mezinárodní případy, řešící postmortální ochranu a soudní rozhodnutí vedou pak k odhalení nedostatků právní ochrany, čehož důsledkem je provádění úprav zákonů a tyto pak pozitivně ovlivňují společné žití občanů v této republice.

V neposlední řadě je nutné si uvědomit, že tak jak se posouvá společnost ve svých hodnotách, tak se posouvá i tento institut. Vývoj společenského povědomí přispívá k tomu, že čím dál více lidí si uvědomuje nutnost vypořádat se s následky tragických událostí, které jsou přímo způsobené vlastní smrtí nebo smrtí osoby blízké. Připustit si otázku, že je nutné tuto problematiku řešit a překročit dlouholeté

tabu, které je spojené např. s převzetím opatrovnictví nezletilých osob v případě tragického úmrtí což znamená určení opatrovnictví s ověřeným souhlasem vybraného opatrovníka, nebo určení správy ekonomických subjektů ve vlastnictví do doby nabytí plnoletosti dědice. Bezprecedentní případy, které zde byly uvedeny jasně deklarují, že tento trend pozitivně ovlivňuje jednání pozůstalých při řešení problému vyvstávajících s postmortální ochranou zesnulého.

Toto téma vyvolalo spoustu otázek, úskalí, výkladových problémů v kontextu současné informační společnosti, jež jsou s postmortální ochranou spojeny.

Jedná se o speciální institut, který je spjat s právem volby pohřbu, právní povahy lidského těla a jeho částí. V platném občanském zákoníku došlo ke značnému nárůstu osob, které se mohou domáhat ochrany proti zásahům do piety zesnulého. Nově bylo zavedeno právo na vydání ostatků.

Nutným předpokladem k vytvoření této práce byla analýza odborné literatury, právních norem týkajících se dané problematiky, nejenom v právu soukromém, ale i veřejném. Dále bylo nutné provést seznámení se s případy které byly vydány k dané problematice jak na území ČR, tak v EU. Zároveň bylo nutné v některých případech zhodnotit zahraniční úpravu k danému tématu, pokud absentovala v českém prostředí.

Z vnitřních zdrojů byla využita hlavně odborná práce pana JUDr. Miroslava Ondrúše, Ph.D., LL.M, na jejíž základě je možné provést hlubší analýzu postmortální ochrany osobnosti. Mým přáním bylo jednoduše tuto problematiku uchopit srozumitelným způsobem a představou jejího trvalého vymezení ji přiblížit ať už odborníkům, či laikům. Má práce by měla být především přínosem pro právní praxi jako souhrnný výklad postmortální ochrany osobnosti a přehledné povědomí o dané problematice.

Pevně věřím, že se má představa naplnila a neskromné přání se stalo skutečností a tím byl splněn cíl této diplomové práce.

Seznam použité literatury

Monografie:

STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6, s. 342.

KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6, s. 57.

HATTENHAUER, Hans. *Evropské dějiny práva*, Praha: C.H. Beck, 1998. ISBN 80-7179-056-7, s. 488.

HURDÍK, Jan a kolektiv. *Občanské právo hmotné, obecná část absolutní majetková práva*, 3. aktualizované vydání, vyd. a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018, ISBN 978-80-7380-718-4

KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6, s. 53.

KNAP, Karel a Jiří ŠVESTKA. *Ochrana osobnosti v československém občanském právu*. 1. vydání, Praha: Orbis, 1969, s.34

MELZER, Filip, TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník: velký komentář*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, ISBN: 978-80-87576-73-1, s. 568.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 468 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

PLECITÝ, Vladimír, Josef VRABEC a Josef SALAČ. *Základy občanského práva*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-145-8, s. 69.

VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o pohřbívání: Zákon o válečných hrobech : komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-680-8, s. 149-150.

Časopis

DOLEŽAL, Adam. Transplantace orgánů - etické a právní aspekty. Časopis zdravotnického práva a bioetiky. 2014, (1), ISSN: 1804-8137, s. 30 – 47.

JUDr. Jan Mach, Nový občanský zákoník a pitvy, Měsíčník Tempus Medicorum, Reg.č. MK ČR 6582, ISSN 1214-7524.

Komentáře

Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654), Právní stav komentáře ke dni 1.1.2020. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Klower ČR [cit. 7. 3. 2022].

Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR): Praktický komentář-KO32016R0679CZ ze dne 30.4.2018. Dostupné z Právního rádce ASPI.

Právní předpisy

Všeobecný zákoník občanský ze dne ze dne 1. 6. 1811

Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 115/1953 Sb., Zákon autorský

Zákon č. 40/1964 Občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

Zákon č. 122/2004 Sb., O válečných hrobech a pietních místech

Zákon č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 285/2002 Sb., Transplantační zákon

Zákon č. 256/2001 Sb., Zákon o pohřebnictví a o změně některých zákonů

Zákon č. 372/2011 Sb., O zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

Zákon č. 221/1999 Sb., Zákon o vojácích z povolání

Zákon č. 499/2004 Sb., Zákon o archivnictví a spisové službě

Zákon č. 121/2000 Sb., Autorský zákon ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník

Zákon č. 373/2011 Sb., Zákon o specifických zdravotních službách

Judikatura

Rozsudek NS ze dne 31. 3. 2011 sp. zn. 23 Cdo 5152/2008

Usnesení NS ze dne 9. 3. 2006, sp. zn. 22 Cdo 685/2005.

Rozsudek NS ze dne 16.8.2007, sp. zn. 30 Cdo 2782/2007

Rozsudek NS ze dne 16.8.2007, sp. zn. 30 Cdo 2782/2007.

Rozsudek NS ze dne 31.1.2008, sp. zn. 30 Cdo3361/2007.

Ústavní nález ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08.

Rozhodnutí NS ČR ze dne 18. 4. 2018, sp. zn. 4 Tdo460/2018.

Rozhodnutí Okresního soudu ze dne 6. 2. 2017, č.j. 0 Nc 5001/2017.

Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 6. 2014 ve věci Marić proti Chorvatsku, stížnost č. 50132/12.

Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 6. 2013 ve věci Maskhadova a další proti Rusku, stížnost č. 18071/05.

Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 1. 2006 ve věci Elli Poluhas Dodsbo proti Švédsku. Stížnost č. 61564/00.

Diplomové práce

ONDRÚŠ, Miroslav. *Soukromoprávní ochrana piety zemřelého* [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/1lfita/>. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Pavel Tůma, LL.M. Ph.D.

ONDRÚŠ, Miroslav. *Osobnostně právní aspekty smrti člověka* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/1lfita/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Pavel Tůma, LL.M. Ph.D.

ČELADOVÁ, Andrea. *Počátek a konec právní osobnosti* [online]. Plzeň, 2021 [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/1lfita/>. Diplomová práce. Západočeská Univerzita v Plzni, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Jindřich Psutka Ph.D.

RANDÁKOVÁ, Jana. *Zásah do integrity osobnosti* [online]. Plzeň, 2020 [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/1lfita/>. Diplomová práce. Západočeská Univerzita v Plzni, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Kristýna Spurná.

Internetové zdroje

Sociologická Encyklopedie, Sociologický ústav AV ČR, V.V.I. [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Osobnost>.

Evropský soud pro lidská práva, Případ Kinský v. Česká republika, 4285/06 [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109044>.

Anotace rozsudku ze dne 9. února 2012 ve věci č. 42856/06 – *Kinský proti České republice* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

[http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/58596D7A86F13C05C1257D200031A7C1/\\$file/Kinsk%C3%BD_annotace.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/58596D7A86F13C05C1257D200031A7C1/$file/Kinsk%C3%BD_annotace.pdf?open&).

Týden.cz [online]. [cit. 8. 3. 2022]. Dostupné z:

https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/zemrel-stalinuv-vnuk-casto-za-nej-bojoval-u-soudu_410838.html.

Rozhodnutí Soudního dvora v Německu, Besprechung BGH v. 12.07.2018, III ZR 183/17 – „Digitaler Nachlass“ samt Folgerechtsprechung [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

https://www.jura.uni-muenchen.de/personen/s/sagstetter_thomas/aktuelles1/digitaler-nachlass/index.html.

NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů) [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>.

JUDr. Eva Ondřejová, LL.M., Občanskoprávní ochrana osobnosti po její smrti, srovnání platné právní úpravy a úpravy v novém občanském zákoníku, *e-pravo* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/obcanskopravni-ochrana-osobnosti-po-jeji-smrti-srovnani-platne-pravni-upravy-a-upravy-v-novem-obcanskem-zakoniku-93147.html?mailhttps://www.seznam.cz>

Právní prostor [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ochrana-osobnosti-po-smrti-pacienta>.

Idnes [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/peroutka-zeman-spor-nejvyssi-soud-kasalova-soud-pravo-prezident.A211008_085943_domaci_ised.

Veronika Moreira Tůmová, *Zdravě.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://nemoci-a-lecba.zdrave.cz/lekarska-etika-a-jeji-vyznam-v-medicine-hippokratova-prisaha/>.

Rozhodnutí NS ze dne 24. 9. 2014 sp. zn. 30 Cdo 1982/2012. [cit. 25. 1. 2022].

Dostupné z:

<https://sbirka.nsoud.cz/sbirka/rozsudek-nejvyssiho-soudu-ze-dne-24-09-2014-sp-zn-30-cdo-1982-2012/>.

Hlášení přednosta stanice v Přelouči [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<http://oberfeld.wz.cz/VenkrbecCZ.htm>.

Radovan Haluza, *Pokračování dávného příběhu – v hlavní roli DNA* [online]. [cit.

25.1.2022]. Dostupné z:

<https://p-test.cz/pokracovani-davneho-pribehu-v-hlavni-rol-i-dna/>.

Pohřebiště.cz [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z:

<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/dokument/30/poslvc.pdf>.

Pohřebiště.cz [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z:

<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/dokument/25/70co155.pdf>

Zákony pro lidi.cz [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z:

<https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/21-cdo-3373-2011>

Eprávo.cz [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/neznameni-terminu-pohrbu-jako-neopraveny-zasah-do-osobnostnich-prav-107238.html>.

Novinky.cz [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

https://www.novinky.cz/internet-a-pc/clanek/co-bude-s-nasi-digitalni-stopou-vetsina-lidi-to-pred-smrti-vubec-neresi-40385963#dop_ab_variant=0&dop_source_zone_name=novinky.sznhp.box&dop_req_id=cr6qdXWdE7o202202031721&dop_id=40385963&source=hp&seq_no=5&utm_campaign=&utm_medium=z-boxiku&utm_source=www.seznam.cz

Úmluvy o lidských právech a biomedicině. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrg2427giydamk7he3c4y3mgeys2ma&groupIndex=0&rowIndex=0>

Výkladové stanovisko č. 20 Expertní skupiny Komise pro aplikace nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 3. března 2014 [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stanovisko_20.pdf.

Lidovky.cz [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/byznys/digitalni-smrt-pravni-rad-neupravuje-prava-pozustalych-k-uctum-k-jejich-odstraneni-postaci-umrtvili.A181123_134552_In_byznys_pravo_ssu.

Facebook.com [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://www.facebook.com/help/103897939701143>.

ČT 24.cz [online]. [cit. 6. 3. 2022]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2009248-archivy-stb-zustanou-badatelum-dal-pristupne-ustavni-soud-odmitl-zpriseni-pravidel>

Lidovky.cz [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/domov/policie-resi-vystavu-mrtvych-tel-na-vystavisti-porusuje-zakon-podnecuji-ji-lide.A170309_160614_In_domov_sk.

Lidovky.cz [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/domov/policie-resi-vystavu-mrtvych-tel-na-vystavisti-porusuje-zakon-podnecuji-ji-lide.A170309_160614_In_domov_sk.

Rozsudek Kasačního soudu (Cour de cassation) – prvního občanskoprávního senátu (Première chambre civile) č. 764 ze dne 16. září 2010 (09-67,456). [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000022826393/>.

JUDr. Vojtěch Lovětínský *E-právo.cz* [online]. [cit. 25. 1. 2022]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/bude-mit-vas-dedic-pristup-k-vasemu-uctu-na-facebooku-zajimave-soudni-rozhodnuti-z-nemecka-i-z-pohledu-ceskeho-prava-108062.html>.

Krimi-Plzeň.cz Hanobení lidských ostatků [online]. [cit. 6. 3. 2022]. Dostupné z:

<https://www.krimi-plzen.cz/a/z-hrobu-ukradl-a-pak-zahodil-urny/>